

Myrinia

Föreningen Mossornas Vänners tidskrift

Volym 18 - nr 2 - 2008

MYRINIA är Mossornas Vänners tidskrift. Mossornas Vänner är en förening som har som målsättning att hålla kontakten mellan och främja mosskännedomen bland mossintresserade, såväl amatörer som yrkesaktiva. Detta sker, förutom via MYRINIA, genom nationella och regionala exkursioner, studiecirklar och bestämningservice m.m.

Medlemskap i föreningen, inklusive MYRINIA, kostar 70 kr per år.

Familjemedlemmar (erhåller ej MYRINIA) betalar 10 kr.

Utländska medlemmar betalar 180 kr per år (varav 60 kr p.g.a. höga bankkostnader). Beloppet sätts in på postgiro 13 37 88 - 0 (Mossornas Vänner).

Vill du ha kontakt med andra mossintresserade? Tag i så fall kontakt med någon i Mossornas Vänners styrelse (se nedan).

Om du har ny adress: hör av dig till kassören! (se nedan)

Ordförande: Niklas Lönnell, Box 25195, 750 25 Uppsala, 070-574 57 96, niklas.lonnell@comhem.se

Vice ordförande: Frida Rosengren, Storgatan 45, 211 42 Malmö, 073-9084534 / 040-921526, Frida.Rosengren@ekol.lu.se

Sekreterare: Olle Holst, Parternas gränd 69, 226 47 Lund, 046-12 07 08, Olle.Holst@comhem.se

Kassör: Henry Åkerström, Västgötaresan 46, 2tr, 757 54 Uppsala, 018-42 21 63 / 16 38 43. henry.akerstrom@telia.com

Exkursionssekreterare: Cecilia Nilsson, Smörslottsgatan 88, 416 78 Göteborg, 031-19 10 88, cecilia.nilsson@comhem.se

Kursansvarig: Martin Schmalholz, Boktryckarvägen 53B, 12933 Hägersten, 0735-797039, Martin.Schmalholz@botan.su.se

Försäljningsansvarig: Tomas Hallingbäck, Körsbärsvägen 7, 741 31 Knivsta, 018-34 35 12, tomas.hallingback@artdata.slu.se

Hemsidesansvarig: Johan Dahlberg, Högamöllegatan 14, 212 19 Malmö, 040-93 37 55, kinnekulle@hotmail.com

Myrinia,

Föreningen Mossornas Vänners tidskrift

<http://www.sbf.c.se/MV>

ISSN 1102 - 4194, Upplaga: 240 exemplar

Ansvarig utgivare: Mossornas Vänners ordförande Niklas Lönnell

Omslagsbild:

Marchantia polymorpha ssp. ruderalis. Foto: Tomas Hallingbäck.

Ernst Adlerz – porträtt av en bryolog

Lars Löfgren, Storgatan 56, 732 46 Arboga,
lars.lofgren.arboga@telia.com

A portrait and a biography of Dr Ernst Adlerz is given. He was a famous bryologist and a lecturer in biology at Örebro high school.

Ernst Adlerz (1854-1918) avlade studentexamen i Linköping 1874, disputerade 1881 och blev filosofie doktor 1882. Efter en termins lärartjänst påbörjade han en lång lärargärning vid Örebro läroverkhösterminen 1883, fr.o.m. november 1884 som lektor i naturalhistoria och kemi. Han efterträdde där Carl Hartman, utgivare av Hartmans skandinaviska flora, en institution i svensk floristik, vars 11:e utgåva 1879 blev den sista i egentlig mening (Erikson 1918, Krok 1925). Som underlag till

sökandet av lektorstjänstens sammanställde han en sarskild avhandling om knoppfjällen hos Ranunculaceae (Adlerz 1884).

Adlerz är känd mest för sina arbeten (Adlerz 1883, 1886 m.fl., 1891, 1907). Men hans intresse sträckte sig även över Hieracium (Adlerz 1901, 1903b) och Rubus (Adlerz 1918, 1926). Han besökte bl.a. flera lokaler i Norge, Schweiz, Tyskland och Italien, samt gjorde i Sverige resor till Dalsland, Gotland, Härjedalen, Dalarna, Medelpad och Öland. Under sina jämtländska mossstudier fann han 24 nya arter för landskapet, varav 2 nya för landet (Erikson 1918 m.fl.). Han värnade också om Bornholms flora (Adlerz 1913).

Hans första vetenskapliga arbete om knoppfjällens anatomi hos träd och buskar (Adlerz 1881, som förelöpande meddelande 1880) togs inte emot utan kritik. David Bergendal (1882), botanikdocent och senare zoologiprofessor i Lund, ägnade fem sidor i Botaniska Notiser åt att kommentera Adlerz synpunkter på knoppfjällsanatomin: "Man kan derföre icke undgå att känna förvåning öfver, att en nybörjare i sitt förstlingsarbete tilltror sig att ej blott ..., utan ock vågar mästra och förändra ... Denna förvåning ökas ännu mera, då man finner, att herr Adlerz ... Läger man här till, att förf. med övermod behandlar vårt lands förnämste växtanatomi och förvrider hans yttrande ... Detta är origtigt. ... Äfven denna uppgift är origtigt. ... Detta begrundar förf. med samma karakterer, som han förut anført för att bevisa motsatsen... Alldeles i strid med ... sina egna föregående yttranden hänföör han... .. Härvid upphäfver han den förut förfäktade skillnaden ... Denna begrepps förvirring är genomgående ... oaktadt han på samma sida och annorstädes skarpt betonar ... förf:s omogna och delvis oförsynta kritik ... Ett par allt för besynnerliga misstag ... I förf:s fjerde försvarsanmärkning finnes knappt en enda riktig uppgift... roar sig förf. med en betydelselös ordstrid. Det är öfver måttan förunderligt, att förf... Det är i hög grad betecknande för förf:s stridssätt, att han skjuter undan saken... Här har förf., sin stridskonst trogen, gjort ett ordbyte för att komma ifrån saken... Det vore en lätt sak att ytterligare påvisa många motsägelser och felaktiga uppgifter i förf:s afhandling ... det förf. hvarken tillfredställer billiga anspråk på klar och sammanhängande kännedom utaf de behandlade frågorna ..."

En del av denna kritik tycks grundad på Bergdals vördnad för sin av Adlerz attackerade läromästare, lundaproffesorn Fredrik W. C. Areschoug som ansågs vara landets förnämsta växtanatomi. Huvudorsaken till striden varegentligen frågan om huruvida antalet vävnadsformer i knoppfjällen skulle anses vara 6 eller 7 (Erikson 1918).

Adlerz medverkade i flera bestämningsböcker med Bryaceae i Krok & Almquists skolfloras 1:a-4:e upplaga och Rubus i Lindmans fanerogamfloras 1:a upplaga.

Sin stora insats för växtstudiet gjorde han genom utgivandet av bladmossfloran 1907 med uppgifter även ur Carl Hartmans (ms 1870-

talet) anteckningar. Den kan förmodas ha varit viktig på sin tid, främst genom att bilda här för första gången kundese i en svensk mossflora. Boken recenserades av H. W. Arnell (1908) som "ett mycket värdefullt bidrag till den alltför torftiga litteratur, som finnes om bladmossornas växtgeografiska utbredning i Sverige..."

Arnell var dock kritisk till bristen på uppgifter för arternas utbredning utanför Närke, där Adlerz mycket anlitat Kindbergs (1903) nyss utgivna bladmossflora, om vilken Arnell skrev "en källa, hvars tillförlitlighet jag har goda skäl att ifrågasätta".

I ett svar på Arnells kritik påpekade Adlerz (1908a) att "en av Europas förnämsta bryologer" i brev till författaren skrivit "Jag är öfvertygad om att Edert arbete redan genom den praktiska anordningen kommer att tillvinna sig många vänner".

Adlerz svar på kritiken andas besvikelse: "Det synes förf. varit rättvist och för den botaniska allmänheten mera upplysande om referenten i stället för åtskilliga detaljmärkningar utförligt refererat det för den svenska mossfloristiska litteraturen nya planscherna. Visserligen talas om vackra ljustrycksbilder, men hvad dessa och de 51 öfriga planscherna med öfver 400 figurer föreställa, därom får allmänheten ej någon kännedom."

Adlerz tro på växtinsamlingens betydelse för eleverna rubbades inte av tiden. Efter en nästan 30-årig lärargärning försvarade Adlerz (1912) skolornas växtsamlande: "Mången skolyngling med medelmåttig flit finner det besvärligt att använda sommaren till växtinsamling. Denna arbetslust har stundom gifvit hemmenden föreställningen, att nämnda växtinsamling är ett sommarens plågoris för ungdomen."

Adlerz bemöter kritiken, som framförts bl.a. på tidningarnas insändarsidor, med att påpeka att "arkunskapens betydelse kan sägas ligga däruti, att den bringar ungdomen i kontakt med naturen... Dessa sommarens samlingar bli sedan kära påminnelser från soliga sommar dagar... utbilda den egna iakttagelseförmågan, ... att på en gång uppfatta det gemensamma och det egendomliga i hvarje levande varelse. Härigenom drifva dessa naturstudier skolynglingen till självverksamhet, som, rätt bedrifven, motverkar allt mekaniskt pluggläsande... Uti vår penningelystna tid, då den enskilde för snöd vinning ofta ej drar

sig för att förstöra vackra naturföremål, torde de ej sakna betydelse att söka införa ungdomen på ett fält för självverksamhet, rikt på glädjeämnen, som ej värdar efter penningens måttstock utan i stället ha ett ideellt värde."

Adlerz pläderade för resestipendier för eleverna. Och han föregick med gott exempel. Han testamenterade delar av sin förmögenhet till läroverket i Örebro. I OREB-herbariet finns ett par berättelser om resor företagna i Adlerzstipendiets namn (Bondeson ms 1925, Collini ms 1933). Mindreframgång hade han när han 1913 presenterade tomater för eleverna. Ingen vågade äta därav (Ringselle 1931).

Av gåvor från Adlerz till Karolinska skolans naturaliesamling märks (enl. Redogörelse från åren 1890–1906) bl.a. "200 utländska och Skandinaviska växter, en samling Skånska Rubi och Hieracier, Hieracier från Nrk och tyska Rubi, div. fanerogamer, en samling Hieracier fr. Härjedalen och Nrk och pressade växter".

"Rubus och Hieracium... har betydligt förökats... nu ... rätt stor saml. intressanta former" skrev man senare i Redogörelse från åren 1899–1900 och ett större mossherbarium skänkt av lektor E Adlerz redovisades i Redogörelse från åren 1905–06 (jfr Löwegren 1970 m.fl.).

Senare har också Adlerz portör funnit vägen till Karrosamlingen genom Sture Larsson (Redogörelse för åren 1925–26).

Adlerzmossherbarium i Örebro läroverk omfattade ca 2900 arkenligt Hässler (1933). Mycket av sin kryptogam- och kärllkryptogamsamling testamenterade Adlerz tillsammans med "de rika specialsamlingarna av Hieracia och Rubi" till läroverket i Linköping 1919 (Löwegren 1974).

Hans verksamhet omfattade utom det rent vetenskapliga arbetet och skolundervisningen även en del numer ganska okända insatser, bl.a. skrev han ett förord till en fågelbok (Parus major 1911). Under åren 1884–1912 höll Adlerz 10 föredrag om naturen inför Sällskapet Konkordias i Örebro ledamöter (Lindman 1912). Härvid konkurrerade han enligt programbladet med bl.a. herr Janssons sång om "Kihlstrands polisonger" och diskussionen om "Tegnér's uppfattning af Baldersmyten" samt uppläsningen av "En kärlekspascha i kongens familja".

I en beskrivning på vers över föreningens ledamöter förekommer vår man:

"Och lektor Adlerz hyllar blomsterkungen,
 Han lefver stilla i en annan värld.
 Han talar intet mer, än han är tvungen,
 Med tänkarhufvud blef den man beskärd.

Men får han syn på Floras tysta väsen,
 På ängens fjärl och på pilens fink,
 Då blir han inte mer på orden kräsen,
 Han delar med sig vid den minsta vink."

Vid Adlerz bortgång sammanfattades hans livsgärning inom skolan och floran av Johan Erikson (1918), yrkesbroder vid läroverket i Karlskrona. Han ansåg att Adlerz var "en av Sveriges bästa lärare i naturalhistoria och speciellt botanik. Vid hans läroverk tålde icke någon humbug ens i fråga om lärjungarnas herbarier, ty de kontrollerades samvetsgrant varje höst av honom själv och hans medlärare, och denna tjänstgöring upptogs som jämvärdig med rättning av skripta i katalog och årsredogörelse. Örebro läroverk är ett av de få, om icke det enda läroverk i vårt land, där denna regel införts..."

En delvis annan syn på Adlerz lärartid gav Anton Jansson (1918): "... enstöring med dålig hälsa, ogift ... lektor Adlerz ej tillhörde de gudabenådade, hvilka förmå vid varje lektion med sitt framställnings-sätt göra ämnet lefvande, intressant och nytt ..."

Nära sanningen kommer nog också de minnesteckningar från hans lärartid vilka hans forna elever nedtecknat: "Tre Adlerz kusiner studerades samtidigt i Uppsala. En av hans kusiner var den världsberömda entomologen Gottfrid Agathon Adlerz. För att skilja dem åt kallades Ernst "Adlerz vocalis sive nasalis d.v.s. Adlerz med rösten eller med näsan; det förra medan rösten ibland slog över ifalsett; och att det obarmhärtiga namnet nasalis hade ett visst fog för sig, inse vi alla, då vi i minnet framkalla hans sympatiska bild." (Ringselle 1939, jfr 1931, 1937).

Bland Adlerz elever fanns bl.a. den sedemera berömda fysikern m.m. och nobelpristagaren The Svedberg samt geologen och arkeologen Johan Gunnar Andersson, mest känd för sina utgrävningar i Kina (Ringselle 1931). Andersson (1933) hyste varma känslor för Adlerz: "En annan magister, om vilken man väl med fog kunde säga

att han var en förträfflig lärare med en liten anstrykning av löje, var vår snälle naturelielektor ... Han var en mycket kunnig och intresserad lärare och oerhört hygglig... han var mycket blyg ... Då vi ... skulle läsa människokroppens byggnad och funktion, hade vi god hjälp av en i sina primfaktorer söndertagbar papjemasché-modell. När vi så kommo till kapitlet om avsöndrings- och fortplantningsorganen, lade den snälle lektorn fram på laborationsbordet de ifrågavarande preparaten och gick sedan in i det bredvidliggande museet och harklade sig i tio minuter, varefter han återkom och övergick till nästa kapitel."

Låftman (1927) var av liknande åsikt: "E. Adlerz hörde till de stillsamma naturer, vilka trivdes bäst i ro och lugn. Hans något monotona organ var också rogivande... han ställde icke höga fordringar i sina ämnen. Däremot höll han noggrann kontroll på att de växter verkliga uppvisades, vilka skulle insamlas på den i början av september under hans ledning företagna exkursionen... Någon dag före den muntliga studentexamen anmodade Adlerz abiturienterna att samlas i laboratorierummet. Här drog han fram en låda med kranier av de mest skilda smådjur: ... Lär er skilja dem åt ... så ha vi något att syssla med i studentexamen... Ingen enda av oss hade en aning om, hur sådana zoologiska studier i tolfte timmen skulle bedrivas... Lösningen var dock enklare, än man tänkt sig. I gommen på varje skalle stod med bläck präntat djurslagets namn."

En växtlokal i Örebrotrakten, hemvist för bl.a. ängsruta *Thalictrum flavum*, fick i botanistkretsar heta Adlerz' kulle. Ernst Adlerz utsågs till riddare av Nordstjärneorden 1905. Han avled 1918 efter 33 år i undervisningens tjänst vid Karolinska läroverket i Örebro.

Källor

Herbarier

Adlerz, Ernst herbarium = samlingarna uppdelades enl. testamentet mellan Linköpings högre allmänna läroverk och Örebro högre allmänna läroverk (Erikson 1918; Löwegren 1974), se OREB

OREB = Örebro högre allmänna läroverks, Karolinska skolan, i Örebro herbarium. Sedan 1999 vårdas det av kommunens kulturförvaltning och är placerat i en särskild lokal i Örebro på läns museets vindsvåning som ett bihang till Uppsala universitets herbarium (UPS).

Referenser

- Adlerz, E. 1880: Bidrag till knoppfjällens anatomi hos träd och buskartade växter. Botaniska Notiser 1880: 180–186.
- Adlerz, E. 1881: Bidrag till knoppfjällens anatomi hos träd och buskartade växter. (Akad. afh.) Bihang till Kungl. Svenska Vetenskaps-Akademiens Handlingar 6:2, nr 15.
- Adlerz, E. 1883: Studier öfver bladmossorna i jemtländska fjälltrakterna 1882. Botaniska Notiser 1883: 1–8, 35–43.
- Adlerz, E. 1884: Bidrag till fruktväggens anatomi hos Ranunculaceae. Örebro.
- Adlerz, E. 1886: Bryaceae. I: Krok & Almquist, Svensk flora för skolor II: 9–45. 2:a uppl. 1898, 3:e uppl. 1907, 4:e uppl. 1917.
- Adlerz, E. 1891: Några jämtländska mossor. Botaniska Notiser 1891: 89.
- Adlerz, E. 1901: Några nya Hieracium-former och Hieracium-lokal. Botaniska Notiser 1901: 131–154.
- Adlerz, E. 1903a: Potentilla thuringiaca Bernh. *Goldbachii (Rupr.) funnen uti Närke. Botaniska Notiser 1903: 45–47.
- Adlerz, E. 1903b: Anteckningar till Hieracium-floran i Närke. Botaniska Notiser 1903: 145–192, 201–217.
- Adlerz, E. 1907: Bladmossflora för Sveriges lågland med särskilt avseende på arternas utbredning inom Närke. Örebro.
- Adlerz, E. 1908a: Några ord till svar på lektor H. W. Arnells anmärkningar mot min "Bladmossflora". Svensk Botanisk Tidskrift 2: 65–66.
- [Adlerz, E.] 1908b: Bakterierna och andra mikroorganismer. Örebro. [2:a uppl. 1911]
- Adlerz, E. 1912: Om växtinsamlingens betydelse för ungdomen vid de allmänna läroverken. Svensk Botanisk Tidskrift 6: 466–477.
- Adlerz, E. 1913: Skydd åt Medicago minima vid Borgholm. Botaniska Notiser 1913: 130.
- Adlerz, E. 1918: Rubus. I: Lindman, C. A. M.: Svensk fanerogamflora: 308–321. Stockholm.
- Adlerz, E & Gustafsson, C. E. 1926: Rubus. I: Lindman, C. A. M.: Svensk fanerogamflora. Andra upplagan: 333–346.
- Andersson, J. G. 1933: Kineser och pingviner. En naturfuskarens minnen från jordens fyra hörn. Stockholm.
- Arnell, H. W. 1908: [Rec. av Adlerz Bladmossflora]. Svensk Botanisk Tidskrift 2: 46–48.
- Bergendal, D. 1882: Några ord med anledning utaf "Bidrag till Knoppfjällens anatomi hos träd och buskartade växter" af E. Adlerz. Botaniska Notiser 1882: 9–14.

- Blomkvist, T. G. 1948: Lärareoriginal vid Karolinska. Nerikes allehanda 1948-05-25.
- Bondeson, Wolmar ms 1925: Berättelse över botaniska exkursioner, företagna med understöd av lektor Adlerz' resestipendium sommaren 1925. Opublicerad stencil, OREB, Örebro.
- Collini, B. ms 1933: Reseberättelse såsom Adlerz' stipendiat. Sommaren 1933. Stormossens vegetation. Opublicerad stencil, OREB, Örebro.
- Erikson, J. 1918: Ernst Adlerz. Svensk Botanisk Tidskrift 12: 418–423.
- Hartman, C. [1870-talet] [Närkes bladmossor] Örebro högre allmänna läroverks, Karolinska skolan, i Örebro bibliotek. Opublicerat manuskript, men delvis publicerat av Adlerz (1907).
- Hässler, A. 1933: Våra läroverksherbarier. En översikt och ett program. Botaniska Notiser (86): 456–472.
- J[ansson], A. 1918: Lektorn fil. d:r Ernst Adlerz. Nerikes allehanda 1918-03-09. I Örebro Dagblad samma dag
- Kindberg, N. C. 1903: Skandinavisk bladmossflora i kort öfversikt. Stockholm.
- Krok, T. O. B. N. 1925: Bibliotheca botanica suecana... Svensk botanisk litteratur från äldsta tider t. o. m. 1918. I–II. Uppsala.
- Lindman, C. (utg.) 1912: Minnesblad. Förhandlingar i sällskapet af den 18 februari 1862, Ur Konkordias minnesbok 1882–1912. Örebro.
- Låftman, B. 1927: Skolpojkar och bergslagsbor. Örebro.
- Löwegren, Y. 1970: Karolinska skolans museum. Örebro-Karolinaren 30: 20–28.
- Löwegren, Y. 1974: Naturaliesamlingar och naturhistorisk undervisning vid läroverken. Årsböcker i svensk undervisningshistoria 132. Stockholm.
- Parus major 1911: Fågelbitar. Skildringar ur våra småfåglars liv. 1. Med förord av E. Adlerz, lektor. Köping.
- Redogörelse för Karolinska Elementär-läroverkets verksamhet under läsåret ... Årsberättelse och inbjudan till års-examen ... 18xx–19xx. Örebro. [Årligt utgivna, delvis under andra titlar]
- Ringselle, G. A. 1931: Framlidne lektor Ernst Adlerz i minnets ljus. Nerikes allehanda 1931-11-23, 11-24.
- Ringselle, G. A. 1937: Lärareprofiler i Örebro. Årsböcker i svensk undervisningshistoria 52.
- Ringselle, G. A. 1939: Ernst Adlerz, ett litet tillägg. Örebro-Karolinaren 1: 14–16.

Lungmossa *Marchantia polymorpha* på Gotland

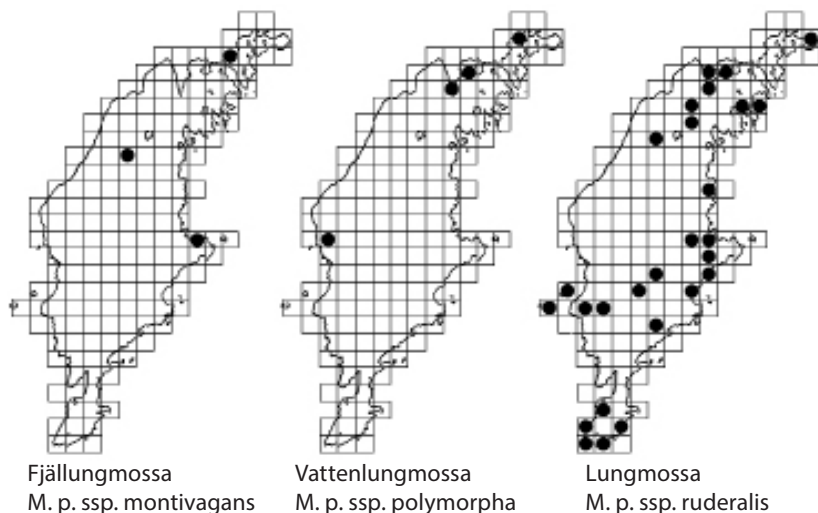
Stig Högström, Stjärngatan 11, 621 40 Visby

Three subspecies of *Marchantia* occurs on the island of Gotland. The ssp. *montivagans* and ssp. *polymorpha* are occasionally found in wet habitats while ssp. *ruderalis* is rather widespread in moist habitats, but also at several localities affected by a wildfire at Torsburgen.

Fjällungmossa *Marchantia polymorpha* subsp. *montivagans*

Fjällungmossan har inte tidigare rapporterats från Gotland. Den har i landet sin huvudutbredning i fjälltrakterna. I södra Sverige är den sällsynt, med ett fynd i Skåne, ett i Blekinge och två i Stockholmstrakten (Warncke 1968,). Den 24 juli 1989 påträffade jag och Gösta Fåhraeus fjällungmossan i Marpesträsk på nordvästra Fårö. Bestämningen bekräftades av Tomas Hallingbäck och Kell Damsholt. Marpes träsk är en agmyr, som också innehåller ett halvkilometerlångt gungfly, som har en avvikande flora, bl. a. med en av de större gotländska förekomsterna av *Liparis loeselli*, myggnycklar eller gulyxne (Högström & Sturevik 1990), och som var Gotlands rikaste *Liparis*-lokal 2006, med 1 049 ex vid en länsomfattande inventering. Bland mossorna fanns ytterligare tre arter som är vanliga i fjällen, men sällsynta söderut, svartknoppsmossa *Catocarpium nigrum*, kärrkamossa *Helodium blandowii* och piprensarmossa *Paludella squarrosa* (Albertsson 1949).

Ett andra fynd av fjällungmossa gjorde jag 4 mars 1992 på en fuktäng vid Tyskhagen, Tingstäde. Det var en mindre förekomst på ca 30 m². Artbestämningen bekräftades av Tomas Hallingbäck. Bland ett 20-tal följeväxter märks dyveronika, åkermyntha och revsmörblomma. Det visar sig dock att detta inte var primärfyndet för Gotland av fjällungmossa. I riksmuseets herbarium finns en mer än hundraårig insamling, som av Esbern Warncke i december 1966 bestämts till fjällungmossa (Lars Hedenäs i brev). Insamlingen var gjord av Gunnar

Utbredning av de olika underarterna av *Marchantia polymorpha* på Gotland.

Romell 16 augusti 1896 i Östergarn. Fyndet togs dock inte med på utbredningskartan för Fennoscandia (Warncke 1968), då kollekten var i mycket dåligt skick och fyndplatsen låg i kanten av mossans utbredningsområde enligt meddelande av Warncke i november 1989 (Kell Damsholt i brev).

Vattenlungmossa *Marchantia polymorpha* subsp. *polymorpha*

Inte heller vattenlungmossa är tidigare rapporterad från Gotland. Nu har jag emellertid gjort tre fynd som avser vattenlungmossa. Bestämningarna har bekräftats av Kell Damsholt. Det första fyndet gjordes i Träskmyr, Lärbro 15 oktober 1988. Vid en botanisk inventering vada-de jag då i sjöstövlar ut till en vattensjuk lövträdsbevuxen holme ute i agmyren (Högström 1989, tabell 10). Insamlade mossor bestämdes av Nils Cronberg, utöver vattenlungmossan bl. a. vattenkrypmossa *Leptodictyum riparium*, späckkrypmossa *Amblystegium serpens*, kärrbryum *Bryum pseudotriquetrum* var. *binum*, spjutmossa *Calliergonella cuspidata*, palm moss *Climacium dendroides* och kärrpraktmossa *Plagiomnium ellipticum*. Mitt andra fynd gjorde jag i ett gungflyområde i Kölshajdräsk, Fleringe, där det fanns en stor förekomst rikt fertil.

Fjällungmossa *Marchantia polymorpha* ssp. *montivagans*. Foto: Tomas Hallingbäck.

Vattenlungmossa *Marchantia polymorpha* ssp. *polymorpha*. Foto: Tomas Hallingbäck.

Lungmossa *Marchantia polymorpha* ssp. *ruderalis*. Foto: Tomas Hallingbäck.

Mitt tredje fynd gjorde jag 8 september 1991 i ett skogsdike norr om före detta Vikmyr, Eskelhem på mellersta Gotland. Här fanns några fertila individer i det nästan stillastående vattnet. Ett fjärde fynd av vattenlungmossagjordes 10 november 1991 under en mossexkursion, som leddes av Lars Hedenäs. En mindre förekomst påträffades då i Lösån, Kräklingbo.

Även för vattenlungmossan finns ett gammalt primärfynd, nu hittat i Visby gamla läroverksherbarium av Bo Göran Johansson. Det är en kollekt från myren vid Lauters på nordvästra Fårö, insamlad av F. Schenholm 12/7 1886. Denna myr är numera utdikad.

Lungmossa *Marchantia polymorpha* subsp. *ruderalis*

Den vanliga lungmossan har rapporterats från Gotland från drygt 40 platser allt sedan primärfyndet i Visby 1799 (Wahlenberg 1806). Uppgifterna har huvudsakligen hämtats från insamlingar som nu förvaras på de stora herbarierna och som jag fått hjälp att notera av

Lars Söderström (UME), Erik Sjögren (UPS), Lars Hedenäs (S), Jens Corneliuson (GB) och Torbjörn Lindell (LD), vilka alla varmt tackas för hjälpen. En mindre del av uppgifterna är hämtade från litteraturen, Wahlenberg (1806), Zetterstedt (1876), Persson (1944), Boberg (1962) och Nilsson & Olsson (1983). Jag har slutligen fått en del tips av dagens botanister på Gotland samt gjort några egna fynd. Fynden redovisas i Appendix 1 och på utbredningskartan. Den största förekomsten fann jag i Peteskanalen, Öja. Lungmossorna uppmättes längs en sträcka av 1,7 km på kanterna av de vattenfyllda kanalerna med lätt strömmande vatten. – En skogsbrand bröt ut på Torsburgen, Kräklingbo 9 juli 1992. Lungmossor sågs i mindre antal 2 september, således redan efter 8-9 veckor. Den 9 november 1992 såg jag en stor förekomst, således efter 17-18 veckor. Enligt Milan Petersen (1970) sågs på danska brandplatser inga lungmossor efter 18 veckor, men efter 27 veckor fanns lungmossor på 68 % av brandplatserna.

Referenser

- Albertsson, N. 1949. Calliergon sarmentosa och Meesia triquetra i södra Sverige. Några ord om Mellomsjömyren i Dala. Svensk Botanisk Tidskrift 43: 163.
- Boberg, A. Växtinventering - Fardume träsk. Juni 1962. Växter på Storholmen. Stencilerad artlista.
- Högström, S. 1989. Vattenregleringens inverkan på floran i Träskmyr. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Högström, S. & Sturevik, R. 1990. Nya växtplatser för myggnycklar upptäckta på Gotland. Rindi 10: 62-68.
- Nilsson, R.O. & Olsson, Y. 1983. Nygårdsmyr. Botanisk inventering. Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Persson, H. 1944. Till kännedom om Karlsöarnas mossflora. Svensk Botanisk Tidskrift 38: 130-178.
- Petersen, M. 1970. Danish Fireplace Fungi. Dansk Botanisk Arkiv 27: 3.
- Wahlenberg, G. 1806. Utkast till Gottlands flora. KVAH 1805:49-66, 110-134, 1806: 57-75, 138-178.
- Warncke, E. 1968. Marchantia alpestris in Denmark. Botanisk Tidskrift 63: 358-368.
- Zetterstedt, J.E. 1876. Musci et Hepatica Gothlandiae. bd 3, nr 14.

Appendix 1. Fynduppgifter över vanlig lungmossa på Gotland, och/eller obestämd lungmossa med angivande av år, lokal, referens och ev. herbarium.

1799 Vid Visby m fl. ställen (Wahlenberg 1806); 1831 26/6 Uti Visby (Säve) (S); Hoburgen (Holmgren) (S); 1845 Storugns (Afzelius) (UPS); 1845 Visby (Afzelius) (UPS); 1863 Thorsburg (P T Cleve) (UPS); 1872 25/6 Løjsta, Fride, c.fr. (Zetterstedt) (UPS); 1872 25/6 Visby (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Levide (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Eksta (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Spröge (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Hoburg (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Burs (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Etelhem (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Thorsburg (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Gothem (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Fårö, Ava (Zetterstedt 1876); 1872 25/6 Lärbro, Storugns (Zetterstedt 1876); 1890 juni norr om Visby (G. Schotte) (S); 1893 12/7 Othem (M. Östman) (S); 1908 Sundre alvar (K. Johansson, det Am. 1919) (UPS); 1908 Hoburgen (K. Johansson, det Am. 1919) (UPS); 1942 15/7 L. Karlsö, intill Trädgården (B. Wahlin) (S); 1943 7/8 St. Karlsö, Svartspang (Herman Persson) (S), Persson 1944; 1952 12/5 Kettelviken (Åke Hovgard) (S); 1955 10/9 Visby (Åke Hovgard) (S); 1962 Hellvi, Storholmen (Boberg 1962); 1982 Kräklingbo, Nygårdsmyr (Nilsson & Olsson 1983); 1988 Alskog, Svajde, grustag (Bo Göran Johansson muntl. medd.); 1988 Visby, Säveskolan, mellan gatstenar (Bo Göran Johansson muntl. medd.); 1991 20/10 Garnelgarn, Upsteigs naturskog (mosskurs T Hallingbäck); 1991 20/10 Kräklingbo, Lösån (mosskurs, L Hedenäs); Hamra, Lillmyr, en liten förekomst (L Å Pettersson 12/3 1992); 1992 11/6 Lärbro, SO Hojmyr (egen); 1992 29/7 Visby, Mellangatan 38, mellan gatstenarna, P-plats (L Å Pettersson); 1992 30/7 Ardre, Dammbäcken (egen); 1992 11/8 Öja, Peteskanalen, längs kanalkanterna 1,7 km (egen); Fleringe, Hässleänet (enl Bengt Larsson 12/3 1992); Fleringe, Horsan (enl Jörgen Petersson 12/3 1992), Othem, grustag L-Å Pettersson, Martebo, fd Martebomyr, Ö om de stora östvästliga torvgravarna (L-Å Pettersson); Fårö, NV om Norra Kullakärr, på G Fåhraei, tomt (GF 25/4 1992)

Lappnicka Pohlia atropurpurea ny för Pite lappmark

Niklas Lönnell, Box 25 195, 750 25 Uppsala,
niklas.lonnell@comhem.se

The moss *Pohlia atropurpurea* is reported from the province of Pite lappmark. It grew on bare soil in a delta in the alpine zone, 745 m above sea level.

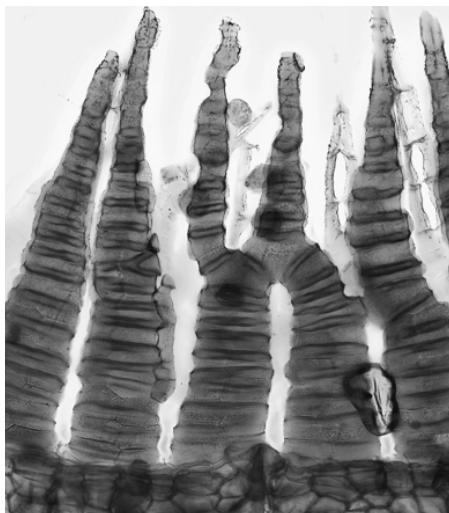
Mossfloran i fjällen hör till landets sämst kända. Här presenteras en av de mindre kända av fjällarterna, lappnicka *Pohlia atropurpurea*.

Under några dagar sommaren 2007 företog jag en fjällvandring i Pite lappmark tillsammans med Håkan Ljungberg och Jan Edelsjö. Efter ett relativt problematiskt vad vid deltat i Ikesjaure blev jag sittande på stranden. På bar mineraljord växte en liten akrokarp blad-mossa med nickande kapslar. Locken hade inte släppt, men kapslarna var i stort sett mogna. Det var inte mycket annat som växte på platsen i botten- och fältskiktet. Orsaken till detta var antagligen att det överlagras ny mineraljord varje gång när vattenståndet stiger. Det förekom dock låga videbuskar som skuggade den bara, sandiga mineraljorden. Detta delta ligger på kalfjället cirka 745 m. ö. h. i dalgången nedanför det artrika fjället Årjep Saulo, som bl.a. Per-Olof Nyman, Gillis Een och Sigfrid Arnell besökte under 1950- och 1960-talet (Een 2001, Een 2004). En senare kontroll gav vid handen att arten verkar vara ny för Pite lappmark (Söderström 1998). Trots att jag fotograferade arten kan jag tyvärr inte presentera något foto från dess växtplats p.g.a. en hård-diskkrasch.

Lappnicka *Pohlia atropurpurea* är mycket liten och mäter kanske inklusive kapsel bara runt 1 cm och själva skottet är bara några millimeter högt. Den har en mycket kort kapsel och på kapselytan finns svagt insänkta klyvöppningar. Det som utmärker arten i fält, förutom storleken, är att den ytretandkransen är mörk (brunröd) och den inregulaktig.

Kollekt av lappnicka *Pohlia atropurpurea* insamlad vid Ikesjaure, Pite lappmark. Foto: Niklas Lönnell.

Den yttre tandkransen är mörk och den inre ljus hos lappnicka *Pohlia atropurpurea*. Foto: Niklas Lönnell.

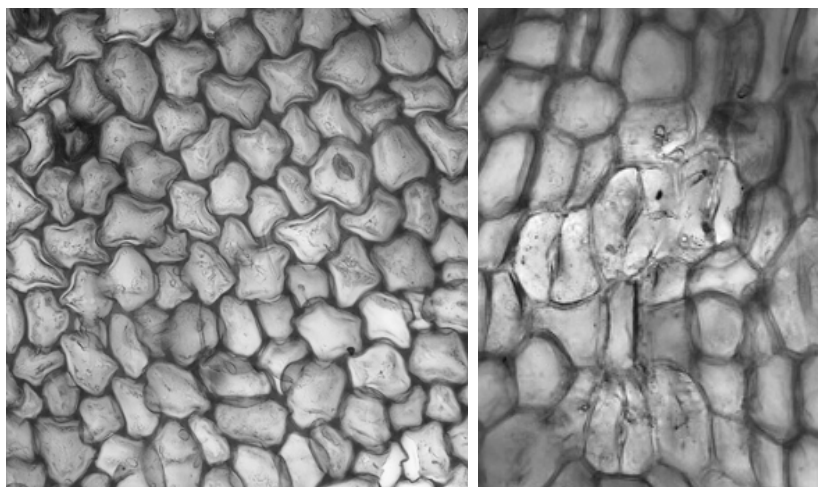
Hos de flesta andra arter i släktet är peristomet ljusare. Fagernicka *Pohlia melanodon*, som även den har en mörk yttre tandkrans är i allmänhet större och har en något mer avlång kapsel. Den har också bladceller som ofta är större, samt en mer otydlig differentiering mellan cellerna i kanten av bladet och längre in i bladet.

Ett fåtal fynd av arten föreligger från Sverige och den är rödlistad i kategorin DD (kunskapsbrist). Det finns två fynd från Abiskotrakten i

Torne lappmark (se nedan). Dessutom anger Jensen (1939) att arten är hittad i Ångermanland "Ång. Sollefteå (Frist.)". Detta fynd sticker ut, och om det är riktigt kan man ju tänka sig att det rör sig om en sekundärförekomst som många fjällarter kan ha längs älvar. Det behöver således utredas ytterligare i vilken utsträckning arten kan förekomma längs vattendrag nedanför fjällen. Arten är även funnen i Norge (Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms och Finnmark). Från Svalbard är arten också uppgiven (Frisvoll 1981). I Finland är arten känd från Norra Österbotten. Dessutom är arten känd från bergstrakter i Centraleuropa samt Ryssland och Nordamerika. Nyholm (1993) anger den även från Centralasien.

Det kan vara värt att ha i minnet när man studerar äldre litteratur eller herbariefynd att namnet *Bryum atropurpureum* är en synonym till *Bryum dichotomum* (*Bryum bicolor*) (Nyholm 1993).

Tack till Lars Hedenäs för kontrollbestämning m.m.

Lappniska *Pohlia atropurpurea* hör till de arter i släktet som har en kapsel vars ytceller har ojämna/vågiga väggar (t. v.). På kapselytan finns även klyvöppningar som är något insänkta men där omgivande celler inte döljer så mycket av själva klyvöppningen (t. h.). Foto: Niklas Lönnell.

Fynddata för det ovannämnda fyndet:

PiteLappmark, Arjeplogf:g, lkesvagge, deltatilkesjaure, (7415197/1517330)+/- 25 m, Finsediment i delta, 2007-07-05. Leg. Niklas Lönnell nr. 2675. Conf. Lars Hedenäs 2007. (S) regnr: B122499.

Några tidigare svenska fynd:

Torne lappmark, Jukkasjärvi f:g:

Kiruna, Björkliden-Abisko, på flytjord strax ovan Träsket, 1946-07-15. Leg. Elsa Nyholm nr. 157, (S) regnr: B44246.

Nuoljafället, 1908-07-11. Leg. A. Jansson, (S) regnr: B44241; 1908-08-11 Leg. A. Jansson, (UPS) regnr: B-036589. Till detta fynd refererar Mårtensson (1956).

Ångermanland, Sollefteå (Frist.) (Jensen 1939).

Referenser

Een, G. 2001. Sigfrid Arnell - personliga hågkomster. *Myrinia* 11:6-10.

Een, G. 2004. Levermossor från Arjeplog. *Myrinia* 14: 33-44.

Frisvoll, A.A. 1981: Fifteen bryophytes new to Svalbard, including notes on some rare or interesting species. *Lindbergia* 7: 91-102.

Jensen, C. 1939: Skandinaviens bladmossflora. Ejnar Munksgaard, Köpenhamn.

Mårtensson, O. 1956: Bryophytes of the Torneträsk Area, Northern Swedish Lappland II - Musci. Kungliga Svenska Vetenskaps Akademiens avhandlingar i naturskyddsärenden 14.

Nyholm, E. 1993: Illustrated Flora of Nordic Mosses. Fasc. 3 Bryaceae-Rhodobryaceae-Mniaceae-Cinclidiaceae-Plagiomniaceae. Nordisk Bryologisk Förening, Köpenhamn & Lund.

Söderström (red.) 1998: Preliminary distribution maps of bryophytes in northwestern Europe. Vol. 3 Musci (J-Z). Mossornas Vänner. Trondheim.

Mossa i vaggan

Lilian Ryd, Gralsåsen Nissaström, 313 92 Oskarström,
lilian.ryd@gasslingsbo.pp.se

Some old-time uses of *Sphagnum* sp. in child care and daily hygiene are described.

Somliga växter är så praktiska att de måste ha upptäckts och kommit till nytta redan under stenåldern och använts sedan dess. Vitmossor har nog brukats i sårvård och barnavård allt sedan människan blev människa och började vira in sina spädbarn i skyddande plagg och ordnasovplatser åtdemigrottan. *Sphagnum*-arternas antiseptiska och uppsugande förmåga har varit välkänd fram till att de på 1900-talet ersattes av billiga fabriksstillverkade sårkompresser och pappersblöjor. Vem vill plocka mossa när det finns cellstoff? Så har kunskapen hastigt glömts bort, och vi står där med bara några rader av den som alltid observante Linné. Barnen läggs direkt på mossan, som byts kväll och morgon, noterar han vid 1700-talets mitt. Andra upptecknare har rapporterat från olika håll i Sverige att ett viktigt försommararbete var att tahemoch torka vitmossor till användning som toalettpapper, hushållspapper, bindor, disktrasor, skurtrasor och dylikt.

Även sedan man började ha mertygger och därmed tygtrasor i hemmen har man fortsatt samla vitmossa för spädbarnsvården. Det finns ännu idag kvinnor som kan berätta om det. Jag frågade Anna-Maria Spik i Jokkmokk, född år 1922 i en renskötarfamilj i Buorrasgårsså i norra Lappland, och äldst av fyra systrar och fyra bröder. Hon fick tidigt hjälpa till med både hushållet och att sköta småsyskonen. Av Anna-Marias berättelse förstår man att det inte dög att rafsa åt sig vilken vitmossa som helst, utan det var noga att ta en av de långväxta, röda arterna i myrmark, inte någon kortfotad eller från torr hållmark eller kärr:

”Det växte en röd, lång mossa på myrarna, den tog vi hem för att ha i vaggan. Mossan var lätt att dra upp, och det skulle vara just den som var vackert röd och mycket lång, 12-15 cm ungefär. Mamma rensade

den noga från jord och barr och annat skräp, och så fick den torka i luftiga högar i solen, utbredd på säckar eller något tyg. När mossan var helt torr tryckte vi ihop den litet och stoppade ned den i rena säckar.

Mamma samlade också vit, fin björknäver i stora sjok som fick torka ute med stenar som tyngder i varje hörn, så att de blev platta och kunde läggas i botten av vaggan. Detskyddadeträet. Ovan på nävern lade hon ett tjockt lager av den torkade mossan som sög upp om barnet kissade i vaggan.

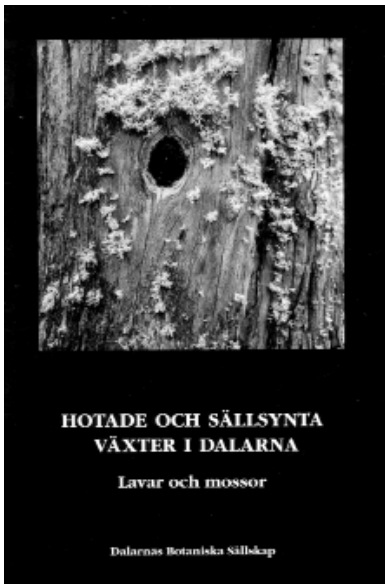
Men barnet lades inte direkt på, nej, nej! Över mosslagret bredde mamma ut ett linnetyg, och så hade spädbarnen förstås blöjor också. Vi klippte fyrkanter av karlarnas utslitna Lahmans-underkläder, fållade bitarna och sydde blöjor. De kokades med Vita Björn tvättmedel. Jag kan se den där burken framför mig än idag, med en vit björn på etiketten. Blöjorna skulle vara helt vita igen efter tvätten, det fick inte vara minsta lilla gulfärgning kvar. Jag fick bakläxa på det många gånger av mamma och fick tvätta om. Och då fanns det inga gummihandskar!

Mamma bytte både näver och mossa ofta för att det inte skulle lukta inne, så det gällde att ha mycket mossa hemma, torkad och klar.”

Faktaspäckad bok om Dalarnas lavar och mossor

Tomas Hallingbäck, Körsbärsvägen 7, 741 31 Knivsta,
Tomas.Hallingback@ArtData.slu.se
Urban Gunnarsson, Börsta 109, 747 93 Alunda,
Urban.Gunnarsson@ebc.uu.se

The new book "Hotade och sällsynta växter i Dalarna, del 2 – lavar och mossor [Rare and threatened plants in Dalarna – lichens and bryophytes]" is reviewed. The book treats 189 bryophytes and 384 lichens.

Hermansson, J., Bratt, L. & Oldhammer, B. 2008. Hotade och sällsynta växter i Dalarna, del. 2 – lavar och mossor. Dalarnas Botaniska Sällskap. ISBN: 978-91-633-0189-6 innehåller väldigt mycket data, fyller mer än 900 sidor och väger hela 2,3 kg! Den behandlar 189 mossarter och 384 lavararter som förekommer i Dalarna och som är naturvårdsintressanta på något vis. Hela 247 av dem presenteras på särskilda artfaktablad med utbredningskartor. Material och slutsatser grundar sig på information om alla kända lokaluppgifter fram till och med 2006. Antalet redovisade växt-

platsuppgifter i boken uppgår till cirka 12 500! Boken är en produkt av ett hästarbete på ideell basis och är naturligtvis ett måste för alla som

bor eller exkurerar i Dalarna. De som inte gör det kan ändå ha nytta av alla de ekologiska beskrivningar som boken innehåller och inte minst njuta av alla vackra färgfoton.

Genom hela boken lyser ett starkt naturvårdsengagemang! Ingen mossa eller lav är för liten eller ful för att vara värd att skydda från människans negativa påverkan. Kapitlen om hoten mot skogens arter är välskrivna och att hotet från dagens skogsbruk har blivit akut är ett av de tydligaste budskapen i boken. Begrepp som skoglig kontinuitet, behov av naturreservat och värdepyramider har i boken en central plats. Hot, konsekvenser och åtgärder för att förhindra arter från att försvinna från Dalarna löper som en röd tråd genom boken. Den stora utdöendeskulden, d. v. s. den förväntade förlust av populationer som det nuvarande naturbruket kommer att medföra i framtiden p. g. a. framförallt fragmentering och spridningsbegränsningar, tas upp som ett betydelsefullt kommande problem som vi ännu bara sett början på. Till viktiga slutsatser hör att "För att motverka försämringen och utarmningen av lavar och mossor krävs snarast: En utveckling av andra avverkningsmetoder än kalhyggen". Med denna boks som utgångspunkt kan problemet tacklas! Boken ger förslag på åtgärder som naturvården och skogsbruket tillsammans bör vidta för att rädda mångfalden, men ger även "Tips för kryptogamvårdare". Intressanta jämförelser görs med den ryska taigan och detaljerade exempel på landskapsförändringar är tagna från Ludvika kommun där huvudförfattaren har sitt värv.

För att förstå mångfalden av ekologiska anpassningar presenterar boken många olika typer av livsmiljöer och substrat som i många fall aldrig uppmärksammas inom naturvård och naturskydd. Bokens innehåll är brett och omfångsrikt vilket följande kapitelrubriker belyser: Betydelsen av mossor och lavar på landskapsnivå, Mossornas och lavarnas betydelse för djur och människor, Den biologiska mångfalden, Varför minskar skogsarterna?, Vad är skyddat och hur mycket mer skog måste skyddas?, Vilken natur är i störst behov av skydd?, Hur ska räddningsaktionen gå till?, Ekologiska krav, Tillbakagångens ansikte, Hotorsaker och förslag till förbättringar, Kalhyggesbruk, Utebliven branddynamik och stormdynamik, Gödsling, Långvarig utarmning,

Vad måste göras?, Vattenregleringar, Regional rödlista, Indikatorarter och tips för kryptogamvårdare, Vad kan du göra som ser ett hot mot en lokal för en rödlistad eller sällsynt art?, Vad kan du göra som hittar en tidigare okänd lokal för en rödlistad eller sällsynt art?, Vad kan du göra som brukar jorden?, Vad kan du som brukar skogen göra?, Vad kan du göra som redan lärt dig känna igen en del rödlistade arter?, Vad kan du göra som vill lära dig mer om indikatorarter?, Finns det värdepysamider för Dalarna? Slutligen ges en sammanfattning av svensk naturvårdslagstiftning.

Även om boken handlar om både mossor och lavar så är informationen om lavarna betydligt mer omfattande och av högre kvalitet än för mossorna och hänvisningar görs oftast till lavar, sällan mossor. Detta speglar att huvudförfattaren Janolof Hermansson är mer lichenolog än bryolog. Janolofs flitiga fältarbeten i Dalarna gör att kunskapen om Dalarnas lavflora är betydligt bättre än för mossfloran och detta är till största delen Janolof Hermanssons förtjänst! Kunskapsläget för mossorna skulle behöva en rejäl höjning för att komma ifatt lavarna.

Trots snedbalansen så är naturvårdsproblematiken likartad för de båda grupperna och bokens styrka (förutom att vara en katalog över lokaler och data om ekologi) är de väl formulerade avsnitten om naturvård i skogen. Därför är boken viktig inte bara för lichenologer utan även för bryologer och naturvårdare.

Det finns naturligtvis mycket mer att kommentera men vi tycker ansatsen och helheten är mycket bra. Boken kan ses som en naturvårdsbibel för skogen med Dalarna som exempel och utgör därför en regional "Floravård i skogsbruket". Den rekommenderas varmt till alla som värnar om skogens biologiska mångfald även långt utanför Dalarnas gränser.

Boken kostar 300 kr + frakt och kan beställas genom Märta Ohlsson, marta.ohlsson@pavilionclub.se eller tel 023-22 186.

Medlemsmatrikel 2008

Medlemmar (inklusive familjemedlemmar och hedersmedlemmar) i Mossornas Vänner 2008. Om du hittar några uppgifter som inte stämmer så meddela gärna de rätta till Henry Åkerström, Västgötaresan 46, 2 tr., 757 54 Uppsala, henry.akerstrom@telia.com

Ahlner Barbro, Branthallavägen 119, 295 91 Bromölla, 0456-23385, b.ahlner@telia.com

Andersson Carl-Axel, Högabergsvägen 20, 281 46 Tormestorp

Andersson Jan, Nybodagatan 5, XII, 171 42 Solna, 08-82 92 76, Jan.Andersson@solna.mail.telia.com

Andersson Janne, Rekrytgatan 65, 582 14 Linköping, 013-27 30 59

Andersson Kjell, Hudene Trollberget 27, 524 92 Herrljunga, 0740-16 39 16 (pers.sök.)

Andersson Leif, Halnagården, 545 93 Töreboda, 0506-143 01, Leif.Andersson@pro-natura.net

Andersson Michael, Tornfalkgatan 124, 703 49 Örebro, 070-234 20 23, michael.anders27@hotmail.com

Andersson Monica, Mejerigatan 5D, 243 30 Höör

Appelgren Leif, Belfragegatan 34H, 462 37 Vänersborg, 0521-614 51, 0730-44 56 09, leifapp@swipnet.se

Artdatabanken SLU, Box7007, 750 07 Uppsala, 018-67 10 00

Arulf Per-Arne, Trädgårdsgatan 26 E, 521 42 Falköping, 0515-195 18/0500-45 40 97

Arup Ulf, Sösdala 2072, 280 10 Sösdala, 0451-603 99, ulf.arup@telia.com

Backéus Ingvar, Avd. för växtekologi, Villavägen 14, 752 36 Uppsala, 018-471 28 61

Bengtsson Roland, Ölsåkra slottet, 340 37 Torpsbruk

Berg Johan, Tullgårdsgatan 34 Str., 116 68 Stockholm

Sofia Berg, Karl Dahlins väg 32A, 541 54 Skövde, 0702-23 49 09

Berglind Mårten, Västra Utanbygatan 8A, 722 16 Västerås

Bergman Karl-Olof, Stavsättersvägen 33, 590 55 Sturefors, 013-525 34, 0706-25 25 34

Bergqvist Sven, Dalgatan 7-9, 456 32 Kungshamn, 0523-320 22

Biologibiblioteket, Johnny Jönsson, Lunds universitet, Sölvegatan 37, 223 62 Lund

Birath Bengt, Brantingstorg 13A, 754 34 Uppsala

Birkedal Linda, Bjällerupsvägen 127-33, 245 92 Staffanstorps, linda.birkedal@faltbiologerna.se

Bjarnason August H., Laugateigi 39, 105 Reykjavik, Island, ahb@ismennt.is

Björgren Ivar, Ringvägen 6, 290 60 Kyrkhult, ivar.bjoregren@svssg.svo.se

Björkman Leif, Snorres väg 113, 224 74 Lund, 0708-56 67 77

Björkman Uno, Änhult 1, 571 91 Nässjö, uno.bjorkman@telia.com

Blixt Stig, Ängahusvägen 154, 261 76 Asmundtorp, 0418-43 22 84

Blom Birgitta, Skomakargatan 20g, 754 34 Uppsala, 018-20 08 03

Brorsson Göran, Tallbacksvägen 25B, 811 41 Sandviken, goran_brorsson@hotmail.com

Bruhn Åke, Jonsberg, 570 60 Österbymo, 0381-540 42, jonsberg@swipnet.se

Buck William R, The New York Gard., Bronx, NY 10458-5126, USA, bbuck@nybg.org

Carlsson Peter, Björnbärsvägen 56, 448 37 Floda, 0302-367 76/031-773 38 04, peter.carlsson@molbio.gu.se

Carlsson Torsten, Eskilstunavägen 9A, 645 33 Strängnäs, 0152-154 69

Cronberg Nils, Sandbyvägen 204, 240 10 Dalby, 046-20 09 25, Nils.Cronberg@sysbot.lu.se

- Dahlberg Johan, Fågelbacksgatan 8B,
217 44 Malmö, kinnekulle@hotmail.com
- Damsholt Kell, Sveas vej 8 st leg 3, DK-1912
Fredriksberg C, Danmark
- Darell Per, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta
- Delin Anders, Kulgatan 40, 811 71 Järbo,
0290-700 87, anders.delin@snf.se
- Drangeid Svein Olav B, Torstadskogen 39A,
N-1395 Hvalstad, Norge,
Svein.drangeid@skole.bfk.no
- Dynesius Mats, Överboda 524, 905 88 Umeå,
090-352 58, Mats.Dynesius@emg.umu.se
- Edelsjö Jan, Kadettgatan 5, 113 33
Stockholm, 08-30 30 62/67 22 52,
Jan.Edelsjo@telia.com
- Een Gillis, Karlbergsvägen 78, 113 35 Stock-
holm, 08-32 36 69, Gillis.Een@nrm.se
- Ekendahl Tobias, Svedje 161, 832 94 Orrviken
tobias.ekendahl.2809@student.uu.se
- Eklund Stefan, Ljungvägen 8, 186 34
Vallentuna, 08-51 17 56 14/51 17 00 75,
st.eklund@telia.com
- Ekman, Joakim, Kampementsgatan 8 1 tr,
115 38 Stockholm, 08-663 34 47,
Joakim.Ekman@swipnet.se
- Ekqvist Lars, Solberga, Ängsväg 9 II,
125 44 Älvsjö
- Elofsson Maria, Hellbergs väg 4B, 791 36
Falun, mariaelofsson@hotmail.com
- Engstrand Monica, Vallgatan 6,
562 32 Norrahammar
- Engstrand Roland, Vallgatan 6,
562 32 Norrahammar
- Eriksson Gunnar, Dragonstigen 10, 771 43
Ludvika, gunnar.e.j.eriksson@telia.com
- Eriksson Jan, Lövvägen 12,
446 35 Älvängen, 0303-74 82 66,
jan.eriksson@utbildning.ale.se
- Eriksson Kjell, Guldbrandsgatan 33, 507 64
Borås
- Erixon Anders, Stallvägen 41, 135 43 Tyresö,
08-742 07 85, andersen@gy.varmdo.se
- Erlandsson Ann, Slätterv. 1C, 227 38 Lund
- Flint Celsing Christina, Bågevägen 12,
722 18 Västerås, 08-702 26 25,
cinna@swipnet.se
- Flodin Lars-Åke, Rannev.12, 432 95 Varberg,
0340-62 04 08, larsakeflodin@telia.com
- Flygare Ellen, Anna Trolles väg 9B,
352 39 Växjö
- Fransén Sven, Vårmanadsg. 3A, 415 10
Göteborg, 031-48 57 49/60 85 35,
Sven.Fransen@gbgdsd.se
- Fransson Sven, Etydvägen 21, 671 33 Arvika,
0570-142 32
- Fredriksson Ingvar, Smyckevägen 7,
541 42 Skövde, 0500-43 55 41/0511-268 64,
ingvar.fredriksson@telia.com
- Fritz Örjan, Esperedsvägen 24, 313 31
Oskarström, fritz.hernborg@telia.com
- Genell Sara, Rudstorp 4, 684 93 Ransäter
- Georgson Kjell, Fruängsvägen 29,
302 41 Halmstad, 035-356 07,
Kjell.Georgson@swipnet.se
- Gerre Lars, Ejdergatan 2G, 416 68 Göteborg
- Glans Rustan, Fagerängsgatan 50,
521 41 Falköping, 0515-178 98/872 10,
glans@algonet.se
- Goldberg Irina, C.F. Richs Vej 122 3 tv,
2000 Frederiksberg, Danmark
- Gunnarsson Urban, Börsta 109,
747 93 Alunda, 0174-121 21,
Urban.Gunnarsson@ebc.uu.se
- Gustafsson Siv, Ällagatan 17 G, 521 33
Falköping, 0515-106 04
- Göransson Tony, Dragsvägen 10, 450 45
Bohus-Malmön, tig@localnet.net
- Hallenberg Berit, Valinge Lundby 37,
432 92 Varberg
- Hallenberg Björn, Valinge Lundby 37,
432 92 Varberg
- Hallingbäck Tomas, Körsbärsvägen 7,
741 31 Knivsta, 018-34 35 12/67 24 67,
Tomas.Hallingback@ArtData.slu.se
- Hansson Jesper, Noors säteri, 741 90
Knivsta, jesper@hansson.tc
- Hansson Kenneth, Enebobacken 3,
511 58 Kinna
- Hedenäs Lars, Lillhagsv. 8 BV, 124 71
Bandhagen, 08-99 23 51/51 95 42 14,
Lars.Hedenas@nrm.se
- Hedström Eva, Blodriskegränd 13C 1 tr.,
811 53 Sandviken
- Henäng Gullmar, Drottning Kristinas väg 19,
193 35 Sigtuna, 08-96 60 20/ 51 78 87

Herber Ingemar, Majgårdsvägen 7,
141 44 Huddinge, 08-746 70 97,
ingemar.herber@swipnet.se

Herbertsson Lina, Borgåslingan 13,
224 72 Lund, 070-296 42 55,
linaherbertsson@gmail.com

Holst Olle, Parternas gränd 69, 226 47 Lund,
046-12 07 08/222 98 44 Mobil 0705-212,
Olle.Holst@comhem.se

Homble Kåre, Sö-Kringler, N-2030
Nannestad, Norge

Hylander Kristoffer, Solparksvägen 6,
147 32 Tumba, 08-42 02 05 06,
Kristoffer.Hylander@bredband.net

Hytteborn Håkan, Meshattvägen 1B, 756 52
Uppsala, Hakan.Hytteborn@bio.ntnu.no

Högström Stig, Stjärngatan 11, 621 41 Visby,
0498-21 40 63

Jacobson Conny, Ronnebyvägen 15, 121 52
Johanneshov, 08-6596322, 070-6204703,
Coja@swipnet.se

Jannert Bertil, Bestorp Lyckebo, 521 30 Fal-
köping, 0515-183 26, bjannert@algonet.se

Jerkeman Bo, Fasanvägen 45, 195 33 Märsta,
08-591 194 12/018-34 70 00

Johannesson Erika, Rännvägen 3 1 tr.,
412 58 Göteborg

Johansson Agne, Sunnetorpa, 340 12
Annerstad

Johansson Emilia, Lindödjupsvägen 46,
593 93 Västervik

Johansson Kurt-Anders, Henrik Gjutares
G. 36B, 541 45 Skövde,
johansson.kurt-anders@telia.com

Johansson Michael, Bodagatan 27, 507 42
Borås, 070-455 22 47

Johansson Ove, Eggegrundsv. 12, 1 tr, 121 56
Johanneshov, Ove.Joh@telia.com

Johansson Thomas, Jutnabbevägen 19,
392 36 Kalmar, 0480-695 79,
johansson.thomas@telia.com

Jonson Mats, Norra Lunger 117, 732 91
Arboga, 0589-530 93, 070-303 61 98,
Matsfredrik@gmail.com

Jonsson Annie, Älekärr Tolsgården 2,
540 17 Lerdala

Jonsson Fredrik, Ede 1400, 830 47
Trångsviken

Jonsson Tomas, Älekärr Tolsgården 2,
540 17 Lerdala

Jørgensen Arne, Nørrebakken 8, DK-8600
Sigkeborg, Danmark

Karlsson Bo, Lindödjupsvägen 46, 593 93
Västervik

Karlsson Sven, Ekeberg Nästa, 331 95
Värnamo, 0370-280 78

Karström Mats, Älrvägen 4,
960 30 Vuollerim, 0976-101 20,
mats.karstrom@snf.se

Kavcic Maria, Skärlagsgatan 13, 619 30
Trosa, f66mk8e0@students.su.se

Knutsson Tommy, Ned. Västerstad 111,
380 62 Mörbylånga, 0485-420 14,
tommy.knutsson@mailbox.hogia.net

Kristensson Gerhard, Dekanvägen 8,
240 10 Dalby, 046-20 21 85/222 45 62,
Gerhard.Kristensson@telia.com

Larsson Lars-Erik, Göstorp, 312 92 Laholm
Lindow Marianne, Hjortabacken 373, 240 14
Veberöd, sessan.1945@hotmail.com

Lindström Åke, Värby gränd 30, 702 28
Örebro, 019-24 40 49

Ljung Göran, Lönaholmen 3178A, 282 92
Västra Torup

Lonnstad Jenny, Torkel Knutssongsg. 16 1tr,
118 49 Stockholm

Lundblad Åke, Televägen 3, 814 31 Skutskär,
026-712 07

Lundell Sofia, Midskogsdaalen 193 Älgsjö,
871 92 Härnösand

Lundkvist Håkan, Frösslunda 312,
380 62 Mörbylånga, 0485-440 83,
hakan.lundkvist@teila.com

Löbel Swantje, Flogstavägen 47F, 752 73
Uppsala, 018-46 06 43, 018-471 28 70,
Swantje.lobel@ebc.uu.se

Löfgren Lars, Storgatan 56, 732 46 Arboga,
0589-139 98

Löfgren Per, Bärnstensvägen 32,
907 41 Umeå, 090-19 10 56,
Per.Lofgren@resgeom.slu.se

Lönnell Niklas, Box 25195, 750 25 Uppsala,
070-574 57 96, Niklas.Lonnell@telia.com

Lövgren Esse, Fruängsgatan 10 n.b.,
129 51 Hägersten, 08-97 34 55,
Esse.Lovgren@swipnet.se

- Malmsten Anders, Blomstigen 3, 424 37
Angered, Anders.Malmsten@snf.se
- Marklund Johanna, Björnbärsvägen 56,
448 37 Floda
- Moen Gudmund, Skoleveien 17, 7600
Levanger, Norge, 0047 740 80895
- Molin Maria, Högalidsgatan 20C, 520 50
Stenstorp, maria.molin@telia.com
- Natural History Museum, Library and
Information Service, Cromwell Road,
London SW7 5BD, England
- Nicklasson Allan, Fogdegatan 6, 352 36
Växjö, 0470-109 19
- Niklasson Aimon, Trolltjärn 18, 436 40
Askim
- Nilsson Cecilia, Smörslottsg. 88 vån 0,
416 78 Göteborg
- Nilsson Erling, Morjärvsvägen 1, 952 34
Kalix, 0923-137 08
- Nilsson Nils-Otto, Ecoscandica Naturguide
AB, Box 21, 280 22 Vittsjö, 0451-250 45
- Niss Johan, Alekärrsvägen 13, 277 31 Kivik,
0414-714 09
- Nordin Lars-Thure, Makrillvägen 115,
815 45 Tierp, L-T.Nordin@swipnet.se
- Nordin Ulrika, Ede 1400, 830 47
Trångsviken, 0640-26027,
ulrika.nordin@minmail.net
- Norell Bo, Tredje Tvärgatan 24A, 802 84
Gävle
- Norin Mats, Mackmyravägen 40A, 818 32
Valbo, 026-13 23 53, 070-337 91 95,
m.norin@telia.com
- Nyman Per Olof, Mätaregränden 4,
226 47 Lund, 046-13 05 88/222 81,
per-olof.nyman@biokem.lu.se
- Olausson Erik, Bokgatan 12,
462 52 Vänersborg, 0521-199 88,
erik.olausson@telia.com
- Oldhammer Bengt, Stenbergs väg 70,
Oljonsbyn, 794 92 Orsa, 0250-422 17/0248-
101 85, bengt.oldhammer@telia.com
- Olsson Cipi Marlene, Vittervägen 162,
907 51 Umeå
- Oterhals Age, Geithusvegen 76, N-5259
Hjellestad, Norge
- Owe-Larsson Björn, Arbetarg. 23 A 1tr,
112 45 Stockholm, 08-652 59 08/728 78 10,
bjorn.owe-larsson@neuro.ki.se
- Paltto Heidi, Afzegården 21, 521 98
Broddetorp, 0500-49 13 13,
Heidi.Paltto@pro-natura.net
- Pedersen Arne, Snippen 19F, N-0566 Oslo 5,
Norge, 02-37 00 40
- Perjons Yngve, Movägen 37, 780 41 Gagnef,
0241-522 55
- Persson Helena, Villavägen 18D, 806 49
Gävle, helenapersson75@hotmail.com
- Persson Kristian, Villavägen 3, 748 50 Tobo,
0295-340 11, kristian.persson@mv.slu.se
- Petersson Bo, Rundelsgatan 18, 263 43
Höganäs
- Petersson Gunnel, Rundelsgatan 18, 263 43
Höganäs
- Petterson Bengt, Trollsåsen 2920, 830 44
Näliden, 0640-208 45, varglav@telia.com
- Pettersson Arne, Rone Domearve 716, 623 47
Hemse, p.arne.pettersson@telia.com
- Pfern Gun, Nyponvägen 20, 260 40 Viken,
gun.pfern@swipnet.se
- Post Peter, Poppelvägen 1, 430 90 Öckerö,
peter.post@utfors.se
- Press Andreas, Råbyvägen 15 N:12,
224 57 Lund, 070-313 43 60,
andreaspress@hotmail.com
- Rautenberg Anja, Sturegatan 12B, 3tr,
753 14 Uppsala
- Ringberg Erik, Ölandsresan 135, 757 55
Uppsala, erik_ringberg@hotmail.com
- Rosengren Frida, Storgatan 45, 211 42
Malmö
- Ryd, Lilian, Gralsåsen, 313 92 Oskarström,
lilian.ryd@gasslingboda.pp.se
- Rydin Håkan, Bruksvägen 6, 752 41 Uppsala,
Hakan.Rydin@ebc.uu.se
- Rydlov Johan, Hantverksgatan 19C,
227 36 Lund, 046-13 87 67, 070-236 23 68,
Johannovitz@hotmail.com
- Rönblom Kristina, Regentvägen 14, 132 37
Saltsjö-Boo
- Schmalholz Martin, Boktryckarv. 53B,
129 33 Hägersten
- Schmitt Alf, Fuse skola 1, 574 95 Björköby,
0380-911 31/78 861, schmitt.alf@telia.com
- Sippola Westerlund Jaana, Poppelg. 11,
234 37 Lomma

- Sjödin Skarp Liselott, Gånsta 3,
745 98 Enköping, 0171-44 14 56,
Liselott_Skarp@hotmail.com
- Sjögren Lars, Östra Ringgatan 2B, 441 31
Alingsås
- Sjöqvist Olle, Nybohovsbacken 52, 117 64
Stockholm
- Skagerberg Frida, Jungmansgatan 285,
621 52 Visby
- Skarp Erik, Roslagsgatan 13A, 113 55 Stock-
holm, 08-612 80 82, erik.skarp@telia.com
- Stridvall Anita, Lextorpsv. 655, 461 64 Troll-
hättan, 0520-726 50, anita@stridvall.se
- Stridvall Leif, Lextorpsvägen 655, 461 64
Trollhättan
- Strindell Magnus, Rosenlundsv. 5, 342 35
Alvesta, 0470-299 65, strindell@animal.net
- Sundberg Sebastian, Eriksgatan 11B 2tr,
752 18 Uppsala, 018-54 82 50/471 28 53,
sebastian.sundberg@ebc.uu.se
- Sundh Lennart, Hasselgatan 15, 521 30
Falköping, lennart.sundh@ebox.tninet.se
- Sundström Hans, Midskogs dalen 193 Älgsjö,
871 92 Härnösand
- Svensson Christer, Källarbäcksvägen 43,
757 52 Uppsala
- Svensson Måns, Tarby 23, 186 95 Vallentuna
- Sveriges Lantbruksuniversitet, Ultuna-
biblioteket, Box 7071, 750 07 Uppsala
- Söderberg Terese, Västra Torggatan 19,
652 24 Karlstad
- Södermanlands län Länsstyrelsen i,
Biblioteket, Naturvårdsenheten, 611 86
Nyköping
- Söderman Micael, Jungmansgatan 285,
621 52 Visby
- Söderström Lars, Tors veg 15D,
N-7032 Trondheim, Norge,
Lars.Soderstrom@bio.ntnu.no
- Sögård Peter, Åbacka Horn, 540 15 Väring,
0500-44 11 36
- Thorell Daniel, Stora Givarp, 2tr,
514 52 Långhem,
superstrawberryman@hotmail.com
- Thoreström Peter, Bringetofta prästgård,
576 91 Sävsjö, 0382-531 33
- Thureson Kristina, Trädgårdsg. 3 3tr.,
821 42 Bollnäs
- Tiderman Dan, Torpängsvägen 41, 141 42
Huddinge, 08-608 06 13
- Troschke Tomas, Bygränsvägen 10H, 806 49
Gävle, tomas.troschke@telia.com
- Tyler Torbjörn, Bredgatan 12B, 243 32 Höör,
torbjorn.tyler@sysbot.lu.se
- Udd Daniel, Flogstavägen 87E bv,
752 72 Uppsala 073-802 93 68,
danieludd@gmail.com
- Uhlén Helena, Nackebo Lagerstorp 1,
560 25 Bottnaryd, 036-30 21 01,
helena.gralen@telia.com
- Ulfwi Monica, Rindögatan 25, 115 58
Stockholm, 08-662 66 14
- Unell Martin, Tjocksta 8, 755 98 Uppsala
- Universitaetsbibliothek, Johann Christian
Senckenberg, Bockenheimer Landstr.
134-138, D-60325 Frankfurt am Main,
Tyskland
- Wadstein Magnus, Eken, Hulta, 585 96
Linköping, magnus.wadstein@svsog.svo.se
- Wahlström Krister, Backgatan 16,
341 39 Ljungby, 0372-142 76,
krister.wahlstrom@svsfg.svo.se
- Valkonen Jari, Luminkintie 4D 225,
00820 Helsinki, Finland,
jari.valkonen@vbiol.slu.se
- van den Brink Rune, Åsby 5, 610 55
Stigtomta, 0155-940 88,
fam.vandenbrink@telia.com
- Vanhoenacker Didrik, Bagartorpsringen 62,
170 65 Solna, 08-624 23 14,
didrik@botan.su.se
- Weibull Anki, Torstuna-Husby 3, 749 72
Fjärdhundra, 0171-41 22 50, 0702-63 63 66
- Weibull Elias, Torstuna-Husby 3, 749 72
Fjärdhundra
- Weibull Elvira, Torstuna-Husby 3, 749 72
Fjärdhundra,
- Weibull Henrik, Torstuna-Husby 3, 749 72
Fjärdhundra, 0171-41 22 50/ 0702-63 63 66,
Henrik.Weibull@naturcentrum
- Welander Jonas, Väderkvarnsg. 42 C,
753 26 Uppsala, 018-69 26 50/67 22 65,
Jonas.Welander@nvb.slu.se
- Wennersten Lena, Tingshusvägen 4, 388 91
Vassmolösa
- Vesterberg Sture, Innerbyvägen 1, 975 96
Luleå, 0920-25 95 12

Westerström Sten, Grinnekulleg. 255, 417 42
Göteborg, 031-55 17 15

Widhe Sten, Kolargränd 63tr., 737 46 Fagersta

Wigermo Charlotte, Fästningsg. 19B 4tr,
291 34 Kristianstad, 044-24 39 28, 0733-
77 90 80, charlotte.wigermo@gmail.com

Wiklund Karin, Dalby Hässle, 755 91 Uppsala,
018-38 22 37, KarinWiklund@telia.com

Wilhelmsson Per, S Koltorpsgatan 36A,
571 39 Nässjö, 0380-195 18/181 10

Åkerberg Michael, Broterassen 27, 197 31 Bro

Åkerström Henry, Västgötaresan 46 2tr.,
757 54 Uppsala, 018-42 21 63/16 38 43,
henry.akerstrom@telia.com

Åkesson Richard, Kolgatan 7B,
263 36 Höganäs

Medlemmar fördelade på provinser

Blekinge
Björregren Ivar

Bohuslän
Bergqvist Sven
Göransson Tony

Dalarna
Elofsson Maria
Eriksson Gunnar
Oldhammer Bengt
Perjons Yngve

Gotland
Högström Stig
Pettersson Arne
Skagerberg Frida
Söderman Micael

Gästrikland
Brorsson Göran
Delin Anders
Hedström Eva
Norell Bo
Norin Mats
Persson Helena
Troschke Tomas

Göteborg
Fransén Sven
Gerre Lars
Johannesson Erika
Malmsten Anders
Niklasson Aimon
Nilsson Cecilia
Post Peter
Westerström Sten

Halland
Flodin Lars-Åke
Fritz Örjan
Georgson Kjell
Hallenberg Berit

Hallenberg Björn
Larsson Lars-Erik
Ryd, Lilian

Hälsingland
Thuresson Kristina

Jämtland
Ekendahl Tobias
Jonsson Fredrik
Nordin Ulrika
Petterson Bengt

Lappland
Karström Mats

Norrbottn
Nilsson Erling
Vesterberg Sture

Närke
Andersson Michael
Lindström Åke

Skåne
Ahlner Barbro
Andersson Carl-Axel
Andersson Monica

Arup Ulf
Biologibiblioteket, Lund

Birkedal Linda
Björkman Leif
Blixt Stig

Cronberg Nils
Dahlberg Johan
Erlandsson Ann
Herbertsson Lina
Holst Olle

Kristensson Gerhard
Lindow Marianne
Ljung Göran
Nilsson Nils-Otto
Niss Johan

Nyman Per Olof
Petersson Bo
Petersson Gunnel
Pfern Gun
Press Andreas
Rosengren Frida
Rydlov Johan
Sippola Westerlund Jaana
Tyler Torbjörn
Wigermo Charlotte
Åkesson Richard

Småland
Bengtsson Roland
Björkman Uno
Darell Per
Engstrand Monica
Engstrand Roland
Flygare Ellen
Johansson Agne
Johansson Emilia
Johansson Thomas
Karlsson Bo
Karlsson Sven
Nicklasson Allan
Schmitt Alf
Strindell Magnus
Thoreström Peter
Uhlén Helena
Wahlström Krister
Wennersten Lena
Wilhelmsson Per

Stockholm
Andersson Jan
Berg Johan
Edelsjö Jan
Een Gillis
Ekman, Joakim
Ekqvist Lars
Hedenäs Lars
Herber Ingemar

Hylander Kristoffer
Jacobson Conny
Johansson Ove
Lonnstad Jenny
Lövgren Esse
Owe-Larsson Björn
Rönblom Kristina
Schmalholz Martin
Sjöqvist Olle
Skarp Erik
Svensson Måns
Tiderman Dan
Ulfwi Monica
Vanhoenacker Didrik

Södermanland
Carlsson Torsten
Erixon Anders
Länsstyrelsen i
Södermanlands län
van den Brink Rune

Uppland
Artdatabanken SLU
Backéus Ingvar
Birath Bengt
Blom Birgitta
Eklund Stefan
Gunnarsson Urban
Hallingbäck Tomas
Hansson Jesper
Henäng Gullmar
Hytteborn Håkan
Jerkeman Bo
Lundblad Åke
Löbel Swantje
Lönnell Niklas
Nordin Lars-Thure
Persson Kristian
Rautenberg Anja
Ringberg Erik
Rydin Håkan
Sjödin Skarp Liselott
Sundberg Sebastian
Svensson Christer
SverigesLantbruksuniversitet
Udd Daniel
Unell Martin
Weibull Anki
Weibull Elias
Weibull Elvira
Weibull Henrik
Welander Jonas

Wiklund Karin
Åkerberg Michael
Åkerström Henry

Värmland
Fransson Sven
Genell Sara
Söderberg Terese

Västerbotten
Dynesius Mats
Löfgren Per
Olsson Cipi Marlene

Västergötland
Andersson Kjell
Andersson Leif
Appelgren Leif
Arulf Per-Arne
Sofia Berg
Carlsson Peter
Eriksson Jan
Eriksson Kjell
Fredriksson Ingvar
Glans Rustan
Gustafsson Siv
Hansson Kenneth
Jannert Bertil
Johansson Kurt-Anders
Johansson Michael
Jonsson Annie
Jonsson Tomas
Marklund Johanna
Molin Maria
Olausson Erik
Paltto Heidi
Sjögren Lars
Stridvall Anita
Stridvall Leif
Sundh Lennart
Sögård Peter
Thorell Daniel

Västmanland
Berglind Mårten
Flint Celsing Christina
Jonson Mats
Löfgren Lars
Widhe Sten

Ångermanland
Lundell Sofia
Sundström Hans

Öland
Knutsson Tommy
Lundkvist Håkan

Östergötland
Andersson Janne
Bergman Karl-Olof
Bruhn Åke
Kavcic Maria
Wadstein Magnus

Utanför Sverige

Danmark
Damsholt Kell
Goldberg Irina
Jørgensen Arne

Finland
Valkonen Jari

Island
Bjarnason August H

Norge
Drangeid Svein Olav B
Homble Kåre
Moen Gudmund
Oterhals Age
Pedersen Arne
Söderström Lars

Storbritannien
London Natural History
Museum

Tyskland
Universitaetsbibliothek,
Frankfurt

USA
Buck William R

Kort redogörelse för Mossornas Vänners höstexkursion 22-23 september 2007

Niklas Lönnell, Box 25195, 750 25 Uppsala,
niklas.lonnell@comhem.se

An excursion north of Uppsala 2007 is described. The most spectacular find was *Dichelyma capillaceum*, growing in small soap-stone pits in boreal forest.

Som ofta är fallet blir antalet deltagare betydligt lägre på höstexkursionen än på vårexkursionen. Så var även fallet denna gång, trots att den hölls i Uppland.

En liten skara samlades i Uppsala på lördagsmorgonen för färd mot Alunda. Följande personer deltog i första dagens exkursion: Karin Wiklund, Henry Åkerström, Emma Pharo, Niklas Lönnell, Ingemar Herber, Martin Schmalholz, Samuel Johnsson och Gustaf Granath.

Vi parkerade bilarna och gav oss iväg mot Gåningsmyran utan att se åt sidorna, vilket gjorde att vi uppnådde en ansevärd hastighet jämfört med den som bryologer brukar röra sig med. Väl framme vid Gåningsmyran kunde vi konstatera att denna var relativt artfattig, dock hittade Henry Åkerström lite asphättemossa *Orthotrichum gymnostomum* på en asp. I ett sumpskogsdråg med alsocklar norr om Gåningsmyran hittade vi bl.a. platt spretmossa *Herzogiella turfacea*. Vi tog sedan sikte på ett parti med äldre skog. En lunch intogs sedan när alla åter hade samlats på en hällmark. Efter lunchpausen tog vi sikte på några täljstensbrottsom var utmärkt på kartan. På vägen dit hittades vedtrappmossa *Anastrophyllum hellerianum*, trind spretmossa *Herzogiella striatella*, taigakvastmossa *Dicranum drummondii* och lökkvastmossa *D. spurium*. Gustaf Granath behövde avvika och så var vi bara sju. Väl framme vid täljstensbrotten såg vi att de utgjordes av ett antal små gropar med fuktig botten. På lodytorna vid en av dem växte hårklo-mossa *Dichelyma capillaceum*. En art som annars framför allt hittas

på stränder av sjöar och vattendrag. Man får väl anta att vattenståndet varierar i dessa små gropar liksom i glupar eller alsockelkärr. Närmast är arten hittad vid Dalälven. Vi gick sedan söderut mot bilarna och lyckades i ett bryn mot en åker hitta några av de allra vanligaste barjordsmossorna, såsom åkertuss *Tortula truncata* och silvermossa *Bryum argenteum*.

På söndagen var vi ungefär lika många även om vissa hade bytts ut. Följande personer deltog under söndagen: Karin Wiklund, Henry Åkerström, Niklas Lönnell, Ingemar Herber, Martin Schmalholz, Samuel Johnsson, Urban Gunnarsson, Conny Jacobson och Tomas Hallingbäck.

Vi åkte mot nordsidan av Gimo damm. Vi parkerade och begav oss över hyggena mot det hägrande rikkärret. På vägen dit sprang vi på bl.a. löckkvastmossa *Dicranum spurium*.

Efter att ha studerat rikkärsarter gav vi oss österut längs stranden för att undvika hyggen på tillbakavägen. Tiden hade gått så en del tog en fika, men vi som hade lämnat vår mat i bilen på min inrådan fick svälta. På tillbakavägen gick vi genom ett sumpskogsstråk. Tillbaka vid bilarna anslöt Tomas Hallingbäck och Urban Gunnarsson avvek. Nästa exkursionsmål blev en sumpskog på västsidan av Gimo damm. Här växte bl.a. trind spretmossa *Herzogiella striatella* och västlig hakmossa *Rhytidiadelphus loreus*. Sista stopp för dagen blev Hökhuvuds kyrka.

Vårexkursionen 2008 i Kungälvstrakten

Per Darell, Rökesvens väg 14, 342 34 Alvesta

Mossornas Vänner arranged an excursion to the surroundings of Kungälv, province of Bohuslän, on 28-30 March 2008. A report from the excursion is provided.

Osäkerheten var stor om hur vädret skulle bli vid årsmötet 28-30 mars. Det var snö och rikligt med regn hotade. Efter en grön barmarks-vinter hade vintern slagit till och våra exkursioner till olika lokaler i Kungälvstrakten var i fara. Det behövs ju inte mycket snö för att mossorna skall bli svåra att upptäcka, även för inbitna mossjägare. Vädret var dock bistrare 8-9 april 2006 då vi halkade i snön på Tabergs branta sluttningar. Trots det osäkra läget var deltagarantalet riktigt bra men programmet kunde inte genomföras helt. Besöken i Svartedalen och i Kvarndalen kunde inte genomföras utan vi styrde kosan till andra mål.

Mossfloran på en bergvägg på Älgön skärskådas. Foto: Per Darell.

Den första av de tre exkursionsdagarna ägnades åt Bohus fästnings imponerande murar med omgivande klippor. Fästningen uppfördes redan 1308 av normän riktat mot Sverige. Den har fått utstå flera belägringar men aldrig intagits. På klipporna eller på murarna kunde vi finna flera kalkgynnade arter som guldlockmossa *Homalothecium sericeum*, kalklockmossa *H. lutescens*, kalklungmossa *Pressia quadrata*, stor klockmossa *Encalypta streptocarpa* och källtuffmossa *Cratoneuron filicinum*. Stort intresse var det för glanslungmossa *Reboulia hemisphaerica* som vi hittade på fästningens murar men också på bar jord. Några andra mossor som vi upptäckte var slät rutlungmossa *Conocephalum conicum*, stor bandmossa *Metzgeria conjugata*, västlig husmossa *Loeskeobryum brevirostre*, grov fjädermossa *Neckera crispa*, kalkäppelmossa *Plagiopus oederianus*, tandad knottmossa *Rhabdoweisia crispata*, stor ärgmossa *Zygodon rupestris* och liten ärgmossa *Zygodon viridissimus*. Vi var förlagda på vandrарhemmet alldeles intill fästningen så det var bekvämt exkursionsavstånd. De som kom på fredagseftermiddagen hade därför hunnit samla på sig

Almskruvmossa *Syntrichia laevipila*. Foto: Per Darell.

flera mossor, så när jag kom på kvällen var det redan livlig aktivitet vid de många mikroskopen som var uppsatta på vandrarhemmet. Sent på kvällen anlände Tomas Hallingbäck, Niklas Lönnell och Karin Wiklund med några spännande kartonger. Jag och Leif var de första som fick ta del av dess spännande innehåll: boken "Göteborgstraktens mossor" som nyss lämnat trycket. Det är en sammanställning av undersökningar som startade på 1970-talet och pågick i 23 år. Där presenteras 600 arter från ett 5400 kvm stort område runt Göteborg. Äldre fynd presenteras också så att man kan få en uppfattning om hur mossfloran förändrats i 169 stycken rutor (storlek 5 km x 5 km).

På lördagsmorgonen var det avfärd 8:30 till Älgön. Vi var rustade för både regn och snö. Färden gick först till Rörtången varifrån det gick en båt till flera av öarna i den inre skärgården. Älgön och Brattön är två naturreservat som ligger nära varandra i Hakefjorden. Vi besökte bara Älgön som är 3,4 km lång och 1 km bred. De basiska bergarterna, skaldjuravlagringar och den branta topografin ger upphov till en synnerligen rik flora med över 500 kärlväxter noterade. Lavfloran

Grov fjädermossa *Neckera crispa*. Foto: Per Darell.

är också unik. Mossfloran är rik, speciellt på rasbranterna och i ravinerna. Flera av oss hade "önskearter", oftast västliga arter. En av dem var blockskapania *Scapania gracilis*, som huvudsakligen är en endem för Europa. Ingen av oss kunde dock hitta den och inte heller en annan mycket ovanlig art, kustkrusmossa *Weissia perssonii*. Vi fann dock många andra arter på klippväggarna: bäckraggmossa *Racomitrium aciculare*, fågelfotsmossa *Pterogonium gracile* och räsvansmossa *Thamnobryum alopecurum*. Strax innan fikat, i en underbar ekdal, fann vi stenulota *Uloa hutchinsiae* och gul hårgräsmossa *Cirriophyllum crassinervium*. På bergväggarna letade vi febrilt efter stor bandmossa *Metzgeria conjugata* och fann den till slut. En mossa som täckte storadelaravekstammarna var trådflåta *Hypnum andoi*, rikligt försedd med sporkapslar. Två västliga mossor som väckte viss uppmärksamhet var skuggtrasselmossa *Heterocladium heteropterum*, som växer på

Niklas Lönnell, Karin Wiklund, Maria Magnusson, Irina Goldberg och Erik Borgström studerar mossfloran på en gammal stubbe i Ramsdalen. Foto: Per Darell.

skuggiga bergväggar och plattfläta *Hypnum jutlandicum*. Några fann också den saltkrävande salttussen *Desmatodon heimii*.

Vid återkomsten vid tretiden kunde man tro att deltagarna var mätta på mossor och hellre ville ha en god måltid i Kungälv – inte! Två ”drive in” lokaler besöktes först. Flertalet av oss följde efter Tomas till Solberga kyrka där almskruvmossa *Syntrichia laevipila* växte fint på en gammal alm tillsammans med hårhättemossa *Orthotrichum diaphanum*. En annan hättemossa, rödskaftad hättemossa *O. anomalum*, växte rikligt på en gravsten. På ett annat träd på kyrkogården hittade Niklas en kornskruvmossa *Syntrichia papillosa*. Efter allt detta var ändå några sugna på att få se den mycket sällsynta svartnervmossa *Campylopus atrovirens*. Den är känd från fem lokaler, alla belägna inom ett litet område vid Kungälv. Peter Carlsson visade oss en av lokalerna där den fanns rikligt. Därefter åkte vi tillbaka till vandrarhemmet för att studera våra kollektioner. Flera av deltagarna hade mycket att gå igenom! På kvällen var det sedan dags för årsmöte på vandrarhemmet.

Exkursionsmålet för söndagen fick ändras på grund av vädret så vi besökte inte Svartedalen, men väl Ramsdalen på Mjörn, en halvö på

Växtmiljö för brynia *Bryhnia novae-angliae*. Foto: Per Darell.

Tjörn. Detta är ett bergigt gammelskogsreservat med raviner, grotta, skalbankar, sjöar och mycket död ved. Berggrunden är i huvudsak gnejs. Området är ett före detta herresäte, Sundsby, från 1400-talet. Exkurerandet började redan vid parkeringen där en rödtandad hättmossa *Orthotrichum pulchellum* växte på en buske och i dikeskanten studerade vislumossa *Pleurozia subulatum*. Flertalet stannades sedan i en spännande bäckravin med grov fjädermossa *Neckera crispa*, kalkskruvmossa *Tortella tortuosa* och kuddtrattmossa *Amphidium mougeotii*. Det brukar vara svårt att hålla ihop bryologer och sällskapet fragmenterades alltmer. Några begav sig till skalbankarna men återvände relativt tomhänta. En grupp gick för att leta "grottan" och via mobil meddelades att man inte funnit något spännande. "Grottgruppen" kom dock senare med den mycket vackra purpurmylian *Mylia taylorii*, och stor klockmossa *Encalypta streptocarpa* för beskådande. En tredje grupp följde en skylt där det stod att det vara en svår passage beskriven så här i en broschyr: "man får gå igenom en trång ravin. Den som har svårt att gå bör nog inte ta den här vägen. Förutom att ravinen är trång måste man på ett ställe krypa igenom, så är man stor och kraftig är det kanske inte heller lämpligt att man väljer den här vägen". Men vi höll måtten! I ravinen luktade vi på späd frullania *Frullania fragilifolia*. På tillbakavägen kom vi till bäckens källa och på hållarna där bäcken rann växte bäcknäbbmossa *Platyhypnidium riparioides*.

Halva skaran bryologer valde att ta vägen om Ljungskile på vägen hem för att beskåda den sällsynta brynia *Bryhnia novae-angliae*, som växte bland alrötter längs en bäck.

Exkursionsdeltagarna var mycket nöjda efter upplevelser av en del av Bohuslän och många mossor.

Deltagare: Leif Appelgren, Sofia Berg, Karl-Olof Bergman, Petter Bohman, Erik Borgström, Peter Carlsson, Roland Engstrand, Jan Eriksson, Lars-Åke Flodin, Anna Froster, Sara Genell, Irina Goldberg, Tomas Hallingbäck, Olle Holst, Michael Johansson, Annie Jonsson, Arne Jørgensen, Mats Karlsson, Sofia Lundell, Niklas Lönnell, Maria Magnusson, Anders Malmsten, Aimon Niklasson, Cecilia Nilsson, Nils-Otto Nilsson, Peter Sögård, Karin Wiklund, Henry Åkerström.

Rapport från sommarens NBS-exkursion i Trillemarka, södra Norge 2008

Martin Schmalholz, Boktryckarvägen 53 B, 129 33 Hägersten.

A report from the Nordic Bryological Society's excursion to the Trillemarka-Rollag area in Buskerud, Norway, middle of July 2008.

Den 16-20 juli genomförde NBS (Nordic Bryological Society) sin årliga exkursion som i år var förlagd till Buskeruds fylke i södra Norge. Syftet med exkursionen var främst att mer i detalj utforska delar av det nyligen avsatta gammelskogsreservatet Trillemarka-Rollag, beläget ca 10 mil NNV om Oslo i Sigdal och Rollags kommuner.

Området

Området Trillemarka-Rollag karakteriseras av mosaikartad taiga med inslag av högläggesskogar på över 700 m höjd över havet samt branta, kanjonliknande raviner. Reservatet utgör ett av de sista sammanhängande naturskogslandskapen i södra Norge och fick, efter mycket om och men, status som naturreservat av den norska regeringen i januari 2008. Totalt innefattar området 145 km² samt en buffertzona där skogsbruk ska bedrivas med förstärkt naturvårdshänsyn. Mossfloran var före NBS-exkursionen mycket dåligt utforskad i området.

Torsdag 17/7

Under dagen besöktes en bäckravin (Tondra-ravinen) belägen ca 8 km nordöst om Numedals folkhögskola vid Øvstrud. Längs med ravinens branta sluttningar växte frodig, flerskiktad granskog med hög tillgång på död ved i olika nedbrytningsstadier samt gammal asp. Själva bäckfåran i den djupt nedskurna ravinen var blockig och bitvis torrlagd och intill bäcken förekom rikligt med lodytor av kalkberg. Hela ravinen låg mycket skuggat och den höga luftfuktigheten var överallt mycket

påtaglig. Sedan tidigare är Tondra-ravinen känd lokal för arter som luden bandmossa *Apometzgeria pubescens*, liten revmossa *Bazzania tricrenata* och purpurmylia *Mylia taylorii*. Ett urval av de arter som påträffades på lokalen: kompaktmossa *Anoetangium aestivum*, liten revmossa *Bazzania tricrenata*, luden bandmossa *Apometzgeria pubescens*, grov husmossa *Hylocomiastrum pyrenaicum*, liten hornflikmossa *Lophozia ascendens*, späd frullania *Frullania fragilifolia*, klippfrullania *F. tamarisci*, grov fjädermossa *Neckera crispa*, grön sköldmossa *Buxbaumia viridis*, lapptrattmossa *Amphidium lapponicum*, fetbålmossa *Aneura pinguis*, kalklungmossa *Preissia quadrata*, stor äppelmossa *Bartramia halleriana*, skogstimmia *Timmia austriaca* samt höstulota *Ulota crispa* var. *norvegica*.

Fredag 18/7

Fredagen ägnades åt att undersöka mossfloran vid Konnuliåsen, med särskild fokus på rik- och intermediärkärr samt intilliggande kalkgranskog. Konnuliåsen är belägen ca 4 km nordost om det lilla samhället Rollag och utgör en del av den östra dalsidan i den långa och vidsträckta Numedalen. Vi inledde dagen med att lyssna till en presentation av bygdens historia vid Rollags hembygdsgård, framförd av kommunordförande Steinar Berthelsen, för att därefter ge oss upp för den branta skogsbilvägen mot Konnuliåsen. Väl uppe vid stigen in till området avnjöt vi en mycket vacker utsikt över Numedalslågen, Norges tredje längsta älv. Rikkärren vid Konnuliåsen gav ett flertal spännande arter såsom; kamtuffmossa *Palustriella commutata*, klotuffmossa *P. falcata*, stor måntandsmossa *Harpanthus flotovianus*, skruvkällmossa *Philonotis seriata*, kalkkällmossa *P. calcarea*, vanlig källmossa *P. fontana*, svartknoppsmossa *Catoscopium nigrum*, späd skorpionmossa *Scorpidium cossonii*, röd skorpionmossa *S. revolvens*, purpurvitmossa *Sphagnum warnstorffii*, piprensarmossa *Paludella squarrosa*, svanmossa *Meesia uliginosa* samt mässingmossa *Loeskeum badium*.

Efter lunchen begav vi oss upp till högläggesskogarna på ca 700-800 möverhavet. Längsmedden branta och bitvis krävande vandringsleden noterades bland annat hjälmmossa *Conostomum tetragonum*

Tondra-ravinen. Ett av de mer svårforcerade partierna. Foto: Helge G. Gundersen.

Exkursionens deltagare. Bakre raden från vänster: Kåre Homble, Leif Appelgren, Jon T. Klepsland, Gerhard Kristensson och Gudmund Moen. Främre raden från vänster: Karin Wiklund, Arne Pedersen och Martin Schmalholz. Saknas på bilden gör Svein O. Drangeid och fotografen Helge G. Gundersen.

Rikkärr vid Konnuliåsen. Förekomsten av marmor i berggrunden var påtaglig i området. Foto: Helge G. Gundersen.

Utsikt från Konnuliåsen över Trillemarka. Foto: Helge G. Gundersen.

och vinggrimia *Grimmia ramondii*. Nästan allra högst upp på åsen passerade vi en gammal torpruin. Intill ruinen, på lodytor av marmor och i källkärr, påträffades arter som filtrundmossa *Rhizomnium pseudopunctatum*, fetbålmossa *Aneurapinguicula*, kalkäppelmossa *Plagiopus oederianus* och vit puckelmossa *Plagiobryum zieri*. Dagens exkursion avslutades med ett besök uppe på toppen av Konnuliåsen på över 800 m höjd över havet, varifrån vi kunde avnjuta ett härförande panorama över Trillemarka. Det besökta området är beläget strax utanför reservatets sydvästra gränsmarkering och saknar i dagsläget formellt skydd.

Lördag 19/7

Lördagen ägnades åt en heldagsexkursion till Tverrdalen, Fagerliåsen-Vattnelifjellet (Sigdals kommun) i reservatets norra del ca 1,5 timmes bilfärd från Numedal. På vår vandring ifrån parkeringen upp till krönet av åsen (ca 850-900 m över havet) passerade vi kalkgranskog med lodytor, rikkärr, sump- och höglägeskogar. Tidvis blev stigningen mycket krävande vilket fick till följd att endast ett begränsat område genomsöktes i detalj. Ett urval av de arter som påträffades vid Fagerliåsen: snedbladsmossa *Anastrepta orcadensis*, skogstrappmossa *Anastrophyllum michauxii*, liten revmossa *Bazzania tricenata*, skuggmossa *Dicranodontium denudatum*, tät kvastmossa *Dicranum elongatum*, purpurmylia *Mylia taylorii*, piprensarmossa *Paludella squarrosa* och blodkrokmossa *Warnstorfia sarmentosa*.

Söndag 20/7

Avresedag. Under förmiddagen undersöktes mossfloran i anslutning till Rollagsälven, en biflod till Numedalslågen. Ett brant ravinliknande parti undersöktes under ca 2 timmar på förmiddagen. Några arter som vi såg: aspfjädermossa *Neckera pennata*, nordlig fjädermossa *N. oligocarpa*, grov fjädermossa *N. crispa*, vedtrappmossa *Anastrophyllum hellerianum*, liten hornflikmossa *Lophozia ascendens*, liten knottmossa *Rhabdoweisia fugax*, taggstjärnmossa *Mnium spinosum*, fällmossa *Antitrichia curtipendula*, stor äppelmossa *Bartramia halleriana* samt liten revmossa *Bazzania tricenata*.

Det bestående intrycket efter besöket i Trillemarka-Rollags naturreservat är ett hänförande vackert och omväxlande naturskogslandskap som med stor sannolikt saknar motstycke så här långt söderut i Skandinavien. På grund av dess storlek kommer reservatet även i framtiden att kunna inhysa många naturliga störningsprocesser, t. ex. brand och storm, som i dagsläget inte tillåts figurera i det hårt brukade produktionslandskapet i södra och mellersta Fennoskandien. Dessa naturliga störningsprocesser är en förutsättning för naturskogsekosystemets artrikedom då den ombesörjer den kontinuerliga nybildningen av många viktiga substratgrupper (t. ex. död ved i olika nedbrytningsstadier) till gagn för många av de regionalt sällsynta arter vi påträffade under exkursionen. Det bör påpekas att vi under exkursionsdagarna endast hann med att besöka en mycket liten del av området som på många håll fortfarande är mycket dåligt utforskat med avseende på mossfloran. Slutligen vill jag passa på att rikta ett stort tack till exkursionens organisatörer (främst Arne Pedersen och Kåre Homble) som på ett förträffligt sätt möjliggjort genomförandet av 2008 års NBS-exkursion samt till Helge G. Gundersen som var vänlig att förse mig med bildmaterialet till denna artikel.

Ny litteratur

Lars Hedenäs, Enheten för Kryptogambotani,
Naturhistoriska riksmuseet, Box 50007, 104 05 Stockholm,
lars.hedenas@nrm.se.

Utbytestidskrifterna

MEYLANIA nr. 39 (2007). I detta nummer av Meylania kan vi läsa om digitaliseringen av Hedwigs herbarium och om mossor som fyllnadsmaterial i timmerhus. Vidare finns en rapport från en exkursion i Meiringen och en artikel med några nyheter om vad som händer inom moss- och lavskyddet i Schweiz. [L.H.]

MEYLANIA nr. 40 (2008). Här kan vi läsa om ett återfynd av levermossan *Cololejeunea rossettiana*, som inte hittats sedan 1930-talet och om det första schweiziska fyndet av *Sphagnum riparium*. En tredje artikel handlar om mossorna man hittade i samband med årsmötet 2007, och i en fjärde diskuteras hur man ska kunna få fram en schweiziskmosslistasomärkompatibel med de europeiska. Slutligen rapporteras, i tredje bidraget i serien "Beiträge zur bryofloristischen Erforschung der Schweiz", fynd av bland annat *Fossombronina husnotii* (ny för Schweiz), *Geocalyx graveolens* (ett fåtal nyare fynd i Schweiz), *Hygrohypnum styriacum* (andra fyndet i Schweiz), *Isothecium myosuroides* (sällsynt i Schweiz), *Leptodontium styriacum* (fyra tidigare schweiziska fynd) och *Tayloria rudolphiana* (finns bara i Alperna och ett litet område i Kina). [L.H.]

Uppsnappat från världspressen

Kristoffer Hylander, Solparksvägen 6, 147 32 Tumba.
kristoffer.hyllander@bredband.net

Some papers from recent publications across the world are referred to.

Under denna rubrik refererar jag till några subjektivt utvalda vetenskapliga uppsatser som publicerats i internationella tidskrifter den senaste tiden.

Många mossarter finns både i Europa och i Nordamerika. Kan de verkligen spridas mellan kontinenterna eller är det ett "minne" av att kontinenterna en gång i tiden satt ihop? I denna uppsats visas genom genetiska studier att det troligen sker regelbunden spridning mellan Nordamerika och Madeira. Frågan är dock vad regelbunden betyder i det här sammanhanget?

Vanderpoorten A. m.fl. 2008: The barriers to oceanic island radiation in bryophytes: insights from the phylogeography of the moss *Grimmia Montana*. *Journal of Biogeography* 35:654-663.

Mossor fortsätter att vara bra redskap när man skall analysera förekomst av tungmetaller i vattendrag. Nu senast i nordvästra Ryssland. Att analysera tungmetallhalter i akvatiska mossor verkar vara en mer pricksäker metod än att analysera halterna i vattnet.

Pekka, L. m.fl. 2008. Assessing pollution in the Kola River, northwestern Russia, using metal concentrations in water and bryophytes. *Boreal Environmental Research* 13:15-30.

Sumpskogar är ju trevliga mossmiljöer. Författarna till denna uppsats har hittat ett tydligt samband mellan mycket mikrotopografi och hög lokal artrikedom i gransumpskogar i Norge. Vill man ha en lång artlista från en liten yta skall man alltså söka efter en sumpskog med stor variation i mikrotopografi.

Økland, R.H., Rydgren, K. & Økland, T. 2008. Species richness in boreal swamp forests of SE Norway: The role of surface microtopography. *Journal of Vegetation Science* 19: 67-74.

Dikning är väldigt negativt för mossfloran i ett rikkärr. Att restaurera är en bra idé, men det verkar gå långsamt, så det är bäst att utrusta sig med ett stort knippe tålamod.

Mälson, K., Backeus, I. & Rydin, H. 2008. Long-term effects of drainage and initial effects of hydrological restoration on rich fen vegetation. *Applied vegetation Science* 11:99-106.

Vad avgör hur mycket evertebrater det finns i en bäck? Jovisst är det mossorna! Ju mer mossbiomassa desto fler smådjursarter konstaterar Heino, J. och Korsu, K. 2008. Testing species-stone area and species-bryophyte cover relationships in riverine macroinvertebrates at small scales. *Freshwater Biology* 53:558-568

När man hugger gläntor i amerikanskädellövskog minskar täckningen av mossor samt antalet hoppstjärter och spindlar på stammarna avlösnar. Det verkar som om dessa små gynnare är beroende av mossorna på samma sätt som i uppsatsen ovan.

Miller, K.M., Wagner, R.G. & Woods, S.A. 2007: Effect of gap harvesting on epiphytes and bark-dwelling arthropods in the Acadian forest of central Maine. *Canadian Journal of Forest Research* 37:2175-2187.

Kommersiell skörd av mossor till bl.a. blomsterindustrin är vanligt i vissa delar av USA. Vid en genomgång av mosspåsar som skulle säljas var 60% av mossorna sådana som växer på block. 76 olika mossarter hittades i 15 påsar. Författarna önskar att noggranna studier görs hur denna mosskörd påverkar mossfloran. Hur vanligt förekommande kan mosskörd vara i Sverige?

Studlar, S.M. & Peck, J.E. 2007: Commercial moss harvest in the Appalachian Mountains of West Virginia: targeted species and incidental take. *Bryologist* 110: 752-765.

Som denna lilla exposé antyder finns det mycket spännande att upptäcka om mossorna i vår värld. Stora och små upptäckter väntar den nyfikne. Stöter du på en ny uppsats som du tycker borde vara med i nästa spalt - tveka inte att skicka ett tips till mig. Eller ännu hellre - gå ut och upptäck något spännande och skriv en egen uppsats, t.ex. i Myrinia!

Protokoll fört vid Mossornas Vänners årsmöte på Hörjelgården, Skåne den 5 maj 2007

Närvarande: Nils Cronberg, Per Darell, Tomas Hallingbäck, Olle Holst, Niklas Lönnell, Torbjörn Tyler, Charlotte Wigermo, Karin Wiklund, Henry Åkerström

- § 1. Årsmötet öppnades av föreningens ordförande Niklas Lönnell.
- § 2. Dagordningen godkändes.
- § 3. Till mötesordförande valdes Niklas Lönnell.
- § 4. Till mötessekreterare valdes Olle Holst.
- § 5. Till justeringsperson valdes Torbjörn Tyler.
- § 6. Konstaterades att mötet utlysts i tid.
- § 7. Föregående protokoll godkändes. Valda delar lästes upp och kommenterades.
- § 8. Balans- och resultaträkning redovisades av föreningens kassör. Föreningens ekonomi är god. Besluts att medlemsavgiften skall vara oförändrad.
- § 9. Revisionsberättelsen upplästes. Föreningens räkenskaper har granskats av revisorsuppleant Urban Gunnarsson och befunnits vara utan anmärkning.
- § 10. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för 2006.
- § 11. Till styrelse valdes: Niklas Lönnell (ordförande), Per Darell (vice ordförande), Olle Holst (sekreterare), Karin Wiklund (kassör), Tomas Hallingbäck (kursansvarig), Jörgen Rudolphi (ekskursionssekreterare), Henry Åkerström (försäljningsansvarig), Johan Dahlberg (hemsidesansvarig).
- § 12. Till Myrinias redaktion valdes Leif Appelgren, Kristoffer Hylander och Urban Gunnarsson
- § 13. Till revisor valdes Nils Cronberg och till revisorsuppleant valdes Urban Gunnarsson.
- § 14. Till valberedning valdes Henrik Weibull (sk) och Peter Carlsson
- § 15. Övriga frågor.
 - Byte av namn på föreningen diskuterades.
 - Göteborgsinventeringen: Arbetet fortgår och materialet är färdigt för tryckning. Finansiering och ersättning för arbete med layout diskuterades.
 - Floraväxteri: Diskuterades. Fortsatt arbete med dunmossa diskuterades.
 - Kurser: Planering av kurs(er) för 2008 pågår.
- § 16. Ordföranden förklarade mötet avslutat.

Vid protokollet:
Olle Holst

Justeras:
Torbjörn Tyler

Protokoll fört vid Mossornas Vänners årsmöte på Kungälv's vandrarhem, Bohuslän den 29 mars 2008

Närvarande: Leif Appelgren, Sofia Berg, Karl-Olof Bergman, Erik Borgström, Peter Carlsson, Per Darell, Roland Engstrand, Sara Gerell, Irina Goldberg, Tomas Hallingbäck, Olle Holst, Michael Johansson, Annie Jonsson, Arne Jørgensen, Sofia Lundell, Niklas Lönnell, Anders Malmsten, Cecilia Nilsson, Nils-Otto Nilsson, Peter Sögård, Karin Wiklund, Henry Åkerström.

- § 1. Årsmötet öppnades av föreningens ordförande Niklas Lönnell.
- § 2. Dagordningen godkändes.
- § 3. Till mötesordförande valdes Niklas Lönnell.
- § 4. Till mötessekreterare valdes Olle Holst.
- § 5. Till justeringsperson valdes Lars-Åke Flodin.
- § 6. Konstaterades att mötet utlysts i tid.
- § 7. Föregående protokoll godkändes. Valda delar lästes upp och kommenterades.
- § 8. Balans- och resultaträkning redovisades av föreningens kassör. Föreningens ekonomi är god.
- § 9. Beslöts att medlemsavgiften skall vara oförändrad, dvs 70 SEK per år.
- § 10. Revisionsberättelsen upplästes. Föreningens räkenskaper har granskats av revisorsuppleant Urban Gunnarsson och befunnits vara utan anmärkning.
- § 11. Styrelsen beviljades ansvarsfrihet för 2007.
- § 12. Till styrelse valdes: Niklas Lönnell (ordförande), Frida Rosengren (vice ordförande), Olle Holst (sekreterare), Henry Åkerström (kassör), Martin Schmalholz (kursansvarig), Cecilia Nilsson (ekskursionssekreterare), Tomas Hallingbäck (försäljningsansvarig), Johan Dahlberg (hemsidesansvarig).
- § 13. Myrinias redaktion bestående av Leif Appelgren, Kristoffer Hylander och Urban Gunnarsson kvarstår.
- § 14. Till revisor valdes Nils Cronberg och till revisorsuppleant valdes Samuel Jonsson.
- § 15. Till valberedning valdes Henrik Weibull (sk) och Karin Wiklund.
- § 16. Övriga frågor.

Göteborgsinventeringen: Tomas Hallingbäck informerade om läget. Arbetet är klart och rapporten tryckt! Skriften fanns till beskådning och försäljning. Exkursionsmål till hösten: Förslag på Tyresta, Västmanland, Härnösands-trakten och fjällen diskuterades.
- § 17. Ordföranden förklarade mötet avslutat.

Vid protokollet:
Olle Holst

Justeras:
Lars-Åke Flodin

Aktuella aktiviteter

På denna plats listar vi kommande händelser som kan vara av intresse för den mossintresserade. För eventuella förändringar hänvisar vi till respektive kontaktperson eller till föreningens hemsida: <http://www.sbf.c.se/MV/>.

Akrokarpkurs i Dalsland 16-19 april 2009

Med anledning av att de två delar av Nationalnyckeln som behandlar akrokarpa mossor nu har utgivits kommer föreningen att anordna en bestämningskurs för akrokarper. Kursen kommer att ägas i Håverud, Dalsland den 16-19 april 2009 med Tomas Hallingbäck som kursledare. För anmälan eller för mer information kontakta Martin Schmalholz på tel. 0735-797039 eller via e-post: Martin.Schmalholz@botan.su.se.

Kallelse till Mossornas Vänners årsmöte 2009

Årsmöte kommer att hållas lördagen 16 maj 2009 kl. 20:00 på Fyrbo bygdegård i Östanås, ca 20 km norr om Molkom i Värmland.
(Se <http://www.alvsbacka.se/fyrbo.html> för mer information.)

Vägbeskrivning:

Från Karlstad: Kör väg 63 mot Filipstad/Ludvika. I Molkom, tag väg 240 mot Hagfors. Älvsbacka samhälle och kyrka ligger ca 15 km norr om Molkom.

Om ni skall till byalaget Älvans samlingslokal Fyrbo, fortsätt på väg 240 c:a 2 km norr om Älvsbacka samhälle. Sväng vänster vid gula skyltarna Östanås/Sund, vit skylt bygdegård. Kör c:a 500 m, passera över bron, tag nästa höger. Kör ca 2 km. Fyrbo, ett stort gult trähus med ett mindre annex, ligger vid södra delen av sjön Gräsmången.

Vårexkursion till Värmland den 16-17 maj 2009

Mossornas Vänners vårexkursion 2009 går till två säregna landskap i Värmland den 16-17 maj. En av dagarna besöker vi hyperitbergen runt Örtensjöarna, där landskapet domineras av djupa sjöar och höga berg med brantastupa och rasbranter. Detta i kombination med en näringsrik berggrund gör att det bör finnas goda förutsättningar att hitta intressanta mossor.

Den andra dagen åker vi till Brattforsheden som är ett av Sveriges mest välbevarade isälvsdeltan, med sanddyner, raviner, dödisgropar, sjöar och rullstensåsar. I södra kanten av Brattforsheden ligger Lungälvsravinerna, i vars botten det finns en lummig, gråalsdominerad lövskog med inslag av gran. Den höga luftfuktigheten i ravinerna har skapat förutsättningar för en mycket rik mossflora, med ett flertal sällsynta arter. Lungälvsravinerna är den enda kända svenska lokalen för värmlandsfrullania *Frullania oakesiana* och pälsfrullania *Frullania bolanderi*, som vi därmed har chans att få se. Eventuellt åker vi också till Svartån i norra delen av hedlandskapet, där vi förhoppningsvis kan hitta intressanta bladmossor längs strandbrinkarna.

Vi kommer att bo på Fyrbo bygdegård i Östanås ca 20 km norr om Molkom (se <http://www.alvsbacka.se/fyrbo.html> för mer information). Anmälan görs senast den 15 april till Cecilia Nilsson (cecilia.nilsson@comhem.se, 031-19 10 88, 0708-76 15 76). Ange vilka nätter du behöver boende samt om du har några särskilda önskemål (eget rum, frukost, lakan etc.). Meddela också om du kommer med bil och om du i så fall kommer att ha några lediga passagerarplatser.

Återbesök på några lokaler för liten måntandsmossa *Harpanthus scutatus* den 14-15 maj 2009

Dagarna före vårexkursionen på torsdagen 14/5 och fredagen 15/5 gör vi ett försök att återfinna liten måntandsmossa *Harpanthus scutatus* på några lokaler. Beroende på hur många som är intresserade kommer vi att dela upp oss i smågrupper. Troligtvis kommer vi att hålla till i området Örebro-Filipstad-Ludvika. Anmälan görs senast den 15 april till Cecilia Nilsson (se ovan).

Mossornas Vänners försäljning

Lösnummer av Myrinia och Mossornas Vänner (Myrinias föregångare)

Kostar 15 kr/ex. Portokostnad: 1 ex 6 kr, 2 ex 12 kr, 3-4 ex 20 kr, 5-9 ex 30 kr och för fler än 9 ex 40 kr. Mossornas Vänner: Följande nummer finns i lager: 2, 5, 6, 8-9, 12, 16, 21-24, 28-29, 30:1-30:2, 31:2, 34:1 (Följande nummer är slut: 1, 3, 4, 7, 10-11, 13-15, 17-20, 25-27, 29 suppl., 31:1, 32:1-33:2, 33:1-33:2). Myrinia: Följande nummer finns i lager: 1(1/2), 3(1)-3(2), 4(2), 5(2), 6(1)-6(2), 7(1)-7(2), 8(1)-8(2), 9(2), 11(1)-11(2), 12(1)-12(4), 13(1)-13(3), 14(1)-14(2), 15(1)-15(2) och 16(1). (Följande nummer är slut: 2(1)-2(2), 4(1), 5(1), 9(1), 10(1)-10(2)).

Mikroskoputrustning

Objektglas (50 st./förp) 50 kr

Täckglas (100 st./förp) 25 kr

Pincett med ytterst fin spets 175 kr

Objektglas (1 st) med fördjupning 35 kr

Objektglas (1 st) med 2 fördjupningar 50 kr

Övriga skrifter

NY! Göteborgstraktens mossor (2008), 128 sidor. 240 kr.

Sotenässets mossor (1998), Sven Bergqvist & Evastina Blomgren, 80 sidor, 140 kr.

Paketpris: Göteborgstraktens mossor & Sotenässets mossor 340 kr.

Preliminary distribution maps of bryophytes in Northwestern Europe. Vol.

1. Hepaticae and Anthocerotae (second ed.) 50 kr

Preliminary distribution maps of bryophytes in Northwestern Europe. Vol.

2. Musci (A-I). 50 kr.

Preliminary distribution maps of bryophytes in Northwestern Europe. Vol.

3. Musci (J-Z). 50 kr.

Vitmossor i Norden (1995), 124 sidor. 95 kr. (för närvarande slut)

Försäljningsvillkor

Alla priser är inklusive portokostnader utom det som anges för "Myrinia"

och "Mossornas vänner" ovan. Gör din beställning genom att sätta in

rätt belopp på Mossornas Vänners postgirokonto 13 37 88 - 0. Om du vill

göra större beställningar eller undrar över någonting så ta kontakt med

föreningens försäljningsansvarige: Tomas Hallingbäck, Körbärsvägen 7,

741 31 Knivsta, 018-34 35 12, tomas.hallingback@artdata.slu.se

Glöm ej att ange vad beställningen gäller och vart den skall skickas.

OBS: Till alla inbetalningar utanför Sverige tillkommer en extra kostnad på

60 kronor för att täcka de höga avgifterna som postverket tar för utlandsgirering.

Myrinias redaktion

Urban Gunnarsson, Avdelningen för Växtekologi, Uppsala universitet,
Villavägen 14, 752 36 Uppsala, urban.gunnarsson@ebc.uu.se

Kristoffer Hylander, Solparksvägen 6, 147 32 Tumba, 08-420 20 506,
kristoffer.hyllander@bredband.net

Leif Appelgren, Belfragegatan 34H, 462 37 Vänersborg, 0521-61451,
leifapp@swipnet.se

Instruktioner till författare

Eftersom du läser detta har du kanske funderat på att komma in med ett bidrag till Myrinia. Roligt! I Myrinia publiceras alla möjliga typer av artiklar, notiser, kåserier m.m. så när det gäller formerna finns inte många begränsningar. Spara ditt alster som en Word-fil eller i RTF-format. Bifoga gärna illustrationer men skicka dessa separat, d. v. s. inte infogade i text-filen. Skicka helst filerna per e-post. Om du inte har tillgång till dator eller e-post är du självklart ändå välkommen att skriva i Myrinia (hör av dig till redaktionen).

Börja alltid manuskriptet med titeln på artikeln, följt av författarnas namn, adresser och e-postadresser. Sedan följer en kort sammanfattning på engelska (som vi kan skriva om du vill ha hjälp med det). I slutet på artikeln ska eventuell citerad litteratur samlas under rubriken "Referenser". Här ska endast finnas sådan litteratur som nämns i artikeln och omvänt. Undvik förkortningar. Exempel på hur referenserna ska anges: Hallingbäck, T., Hedenäs, L. & Weibull, H. 2006. Ny checklista för Sveriges mossor. Svensk Botanisk Tidskrift 100: 96-148.

Figurer levereras separat. Figurtexterna skrivs på separat sida i slutet. Numrera figurerna. När mossor nämns anges det svenska namnet först följt av det vetenskapliga namnet utan komma och parenteser, t.ex. trindmossa *Myurella julacea*. Båda dessa upprepas vid varje tillfälle arten nämns. Undantag kan dock göras om en artikel handlar om en eller två arter då endast det ena behöver användas efter den första gången. Namnen bör följa dem i checklistan 2006 (se ovan). För kärlväxter räcker det med det svenska namnet. Använda inga formateringar eller andra finesser i ordbehandlingsprogrammet förutom kursivering av vetenskapliga namn. Vi förbehåller oss rätten att publicera inkomna manus via internet.

MYRINIA utges 2 gånger om året. Alla manuskript skickas till den redaktör som står överst (adress ovan). För att få en mer utförlig instruktion besök Mossornas Vänners hemsida eller hör av dig till redaktionen.

Myrinia 18 (2) innehåll

- 53 Ernst Adlerz – porträtt av en bryolog
Lars Löfgren
- 61 Lungmossa *Marchantia polymorpha* på Gotland
Stig Högström
- 67 Lappnicka *Pohlia atropurpurea* ny för Pite lappmark
Niklas Lönnell
- 71 Mossa i vaggan
Lilian Ryd
- 73 Bokrecension: Hotade och sällsynta växter i Dalarna,
del. 2 - lavar och mossor
Tomas Hallingbäck & Urban Gunnarsson
- 76 Medlemsmatrikel 2008
- 83 Kort redogörelse för Mossornas Vänners höstexkursion
Niklas Lönnell
- 85 Vårexkursionen 2008 i Kungälvstrakten
Per Darell
- 91 Rapport från sommarens NBS-exkursion i Trillemarka,
södra Norge
Martin Schmalholz
- 97 Ny litteratur
Lars Hedenäs
- 98 Uppsnappat från världspresen
Kristoffer Hylander
- 100 Årsmötesprotokoll 2007 och 2008
- 102 Aktuella aktiviteter
- 104 Mossornas Vänners försäljning